

21—25 mars

Debatter m. m.

Fredagen den 21 mars	Sid.
Om slopande av vissa punktskatter	5
Om befrielse från arbetsgivaravgift för vissa stiftelser och organisationer	8
Om rätt till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader ..	13
Om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen	16
Om undantagande från beskattning som naturaförmån av fritt bränsle från egen fastighet	19
Beskattningen av företagsvinster	24
Om rätt att bortforsla på svenskt territorialvatten grundstött fartyg	27
Kyrkofriden	28
Förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.	30
Om vissa åtgärder mot markspekulation	34
Om ett bättre djurskydd	39
Om rätt att anlita valfri resebyrå vid resa i statens tjänst	41
Anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksförsöksanstalten Röbbäcksdalen	43
Om sekretesskydd för röstlängd	46
Den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation	48
Investeringsanslag till kommunikationsverken:	
Investeringsplanen	56
Om elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora	59
Sjöfartsverkets fond	61
Meddelande ang. enkla frågor:	
av herr Nyman (fp) ang. belysningsförhållandena vid sociala m. fl. institutioner	66
av herr Karlsson, Ove, (s) ang. beredskapsarbetena för den äldre arbetskraften	67

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 21 mars	Sid.
Tredje lagutskottets utlåtande nr 19, ang. ändring i jordförvärvslagen, m. m.	5
Bevillningsutskottets betänkande nr 11, om slopande av vissa punktskatter	5
— nr 13, om befrielse från arbetsgivaravgift för vissa stiftelser och organisationer	8
— nr 14, om rätt till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader	13
— nr 15, om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen	16
— nr 16, om beskattning av vissa naturaförmåner	19
— nr 17, ang. beskattningen av företagsvinster	24
Första lagutskottets utlåtande nr 6, om frivillig medling i samband med äktenskapstvist	27
— nr 11, om borttagande ur brottsbalken av påföljden suspension	27
— nr 12, om begränsning av straffbestämmelsers användningsområde	27
— nr 13, om rätt att bortforsla på svenskt territorialvatten grundstött fartyg	27
— nr 14, om vidgad straffbarhet vid rattonykterhet	28
— nr 15, ang. kyrkofriden	28
— nr 17, om ersättning ur dödsbo för viss vård	30
— memorial nr 18, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om viss översyn av medborgarskapslagstiftningen	30
Andra lagutskottets utlåtande nr 17, ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.	30
— nr 18, om avgångsbidrag i vissa fall	34
— nr 19, om en allmän arbetslöshets- eller sysselsättningsförsäkring	34
Tredje lagutskottets utlåtande nr 13, om vissa åtgärder mot markspekulation	34
— nr 14, om upphävande av affärstidslagen	39
— nr 15, om viss övervakning av från utlandet inkommande motorfordon	39
— nr 17, om ett bättre djurskydd, m. m.	39
— nr 18, om rätt att anlita valfri resebyrå vid resa i statens tjänst	41
Jordbruksutskottets utlåtande nr 6, ang. anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksförsöksanstalten Röbbäcksdalen	43
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 10, om vård av svenska patienter utomlands	46
— nr 11, om bättre service i bostadsområden	46

	Sid.
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, om sekretesskydd för röstlängd	46
— nr 16, om utredning angående den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation	48
— nr 17, om stärkande av riksdagens kontrollmakt i en ny författning	56
Statsutskottets utlåtande nr 9, ang. utgifterna på kapitalbudgeten: kommunikationsdepartementet	56
Andra lagutskottets memorial nr 27, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall	65
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 12, om översyn av inkassofirmornas verksamhet	65

Fredagen den 21 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 13 in-
nevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till stats-
utskottet motionen nr 926.

Vid förnyad föredragning av tredje
lagutskottets utlåtande nr 19, i anled-
ning av Kungl. Maj:ts proposition med
förslag till lag om ändring i jordför-
värvslagen den 14 maj 1965 (nr 290),
m. m., bifölls vad utskottet i detta ut-
låtande hemställt.

Anmälades tredje lagutskottets förslag
till riksdagens skrivelse, nr 100, till
Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om änd-
ring i jordförvärvslagen den 14 maj
1965 (nr 290), m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under
förutsättning att utskottets hemställan i
utlåtande nr 19 bifölles även av andra
kammaren.

Justerades ett protokollsutdrag.

Om slopande av vissa punktskatter

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets
betänkande nr 11, med anledning av
motioner angående slopande av vissa
punktskatter.

I detta betänkande hade bevillnings-
utskottet behandlat följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 681,
av herr *Brundin*, samt II: 823, av frö-
ken *Wetterström* och herr *Hovhammar*,
vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till

Kungl. Maj:t skulle anhålla om skynd-
samt förslag angående avveckling av
den särskilda varuskatten på choklad
och konfektyrvaror; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 690,
av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 776, av
herr *Andersson* i Örebro m. fl., vari an-
hållits, att riksdagen i skrivelse till
Kungl. Maj:t måtte begära förslag till
nästa års riksdag om avveckling av för-
säljningsskatten på guldsmedsvaror.

Utskottet hade i det nu föreliggande
betänkandet på anförda skäl hemställt,
att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 681 och II: 823 samt
- 2) motionerna I: 690 och II: 776.

Reservation hade anmälts av herrar
Lundström (fp), *Yngve Nilsson* (m),
Gösta Jacobsson (m), *Tistad* (fp),
Mattsson (cp) och *Magnusson* i Borås
(m), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herrar
Eriksson i Bäckmora (cp) och *Josefson*
i Arrie (cp), vilka likväl ej antytt sin
åsikt.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Till bevillningsutskot-
tets betänkande har folkpartiets, cen-
terpartiets och moderata samlingspar-
tiets representanter i utskottet fogat en
blank reservation, till vilken jag vill
knyta några reflexioner.

Utskottet understryker i sitt betän-
kande att det alltjämt vidhåller sin ti-
digare uttalade uppfattning att försälj-
ningsskatten på guldsmedsvaror och
pälsvruskatten bör prioriteras i fråga
om avskaffandet av punktskatterna. Re-
servanterna har givetvis samma upp-
fattning. Utskottet noterar också, att
frågan bör upptagas till förnyad be-
handling, när kompensation för upp-
kommande skattebortfall kan garantera-
ras.

Om slopande av vissa punktskatter

Försäljningsskatten på guldsmedsvaror inbringrar för närvarande mellan 45 och 50 miljoner kronor om året till statsverket. Det borde inte behövas särskilt lång tid för regeringen att finna medel för att kompensera det skattebortfallet — om, nota bene, intresse föreligger. Och det borde det faktiskt göra, så mycket besvärligheter som denna skatt vållar. Utskottet gör sig sannoligen inte skyldigt till några överdrifter, när det konstaterar att »de besvärande konsekvenserna av dessa skatter är särskilt påtagliga». Besvärligheterna har inte heller minskat på senare år. Till tidigare konsekvenser med illegal handel, inköp av guldsmedsvaror för många miljoner kronor årligen vid turistresor i sydliga länder osv. kommer nu också ökningen av den olaga gränshandeln här i Norden. Även Norge har nu — liksom tidigare Danmark — avskaffat lyxskatten på guldsmedsvaror.

Det kan inte vara rimligt att principrytteri om punktskatternas *samtidiga* avskaffande någon gång i framtiden skall förhindra omedelbara åtgärder mot en trafik som så hårt drabbar svenska hantverkare och affärsmän — inte genom reguljär internationell konkurrens utan genom ett faktiskt svenskt gynnande av lyxskattefria förvärv i stor utsträckning utomlands och genom underlättande av smuggling. Detta kostar svenska staten icke ringa belopp. Sverige går miste om mervärdeskatten för dessa inköp. Kontroll- och övervakningsåtgärderna kostar också statsverket betydande belopp. Läger man här till statens kostnader för administrering av försäljningsskatten och för inkassering av förfallna skattebelopp är det sannolikt att nettobortfallet vid skattens upphävande skulle avsevärt understiga de belopp skatten nu inbringar.

Bevillningsutskottets ärade herr ordförande har gång efter annan försäkrat utskottet att man inte behöver genom skrivelser till Kungl. Maj:t göra rege-

ringen uppmärksam på vad utskottet anfört. Regeringen läser ändå vad utskottet sagt, anser herr Ericsson.

Om så är fallet vill jag hoppas att det föreliggande betänkandet med dess prioritetsförklaring skall av regeringen läsas som en önskan att regeringen med det snaraste skapar förutsättningar för kompensation för det uppkommande skattebortfall, varom utskottet talar i sitt utlåtande. Kanske kan det rentav ske till nästa riksdag. Om så blir fallet — vilket man hoppas — så skulle ju motionärerna få sin önskan uppfylld.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Stefanson* (fp), *Gösta Jacobsson* (m) och *Mattsson* (cp).

Herr **PETTERSSON, KARL**, (m):

Herr talman! Med anledning av den blanka reservation som herr Lundström har talat för skulle jag vilja särskilt påpeka de svårigheter som denna beskattning medför för den grupp yrkesutövare, som är beroende av den gränshandel som sker särskilt från Norge; jag tänker närmast på de i mitt hemlän verksamma guldsmederna som har haft betydande svårigheter på grund av den gränshandel som förekommer från Trondheimsområdet.

Jag har, herr talman, inget särskilt yrkande, men jag vill instämma i den förhoppning som herr Lundström uttalat, nämligen att avvecklingen av dessa punktskatter skall ges den prioritet som utskottet omnämner i sitt yttrande.

Herr **JOHANSSON, TAGE**, (s):

Herr talman! De motioner som nu behandlas har tidigare år föranlett speciella yrkanden och motiverade reservationer medan de i år endast gett anledning till en blank reservation. Jag vågar väl tolka detta som ett uttryck för att vi börjar bli alltmer överens på denna punkt så till vida att vi alla i

och för sig önskar att punktskatterna kunde avvecklas — en önskan som ju också utskottet under flera år framhållit i sina betänkanden. Men vi är samtidigt också överens om att vi inte har kunnat avstå från de skatteinkomster som punktskatterna ändå ger. Enligt mitt förmenande är det dessutom här fråga om punktskatter på varor som knappast kan anses vara absolut nödvändiga. Eftersom alternativet till dessa punktskatter enligt mängas uppfattning är en höjd mervärdeskatt anser utskottsmajoriteten att man i detta läge måste föredra att behålla punktskatterna.

Jag skall, herr talman, inte förlänga debatten i onödan, eftersom alla argument har ventilerats ingående såväl i fjol som tidigare år. Jag ber att få tillstyrka bevillningsutskottets betänkande.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt gå upp i denna debatt, eftersom jag många gånger tidigare här i kammaren framfört mina åsikter om punktskatterna. Jag har talat om hur fel det är att i ett modernt skattesystem ha kvar sådana företeelser som t. ex. skatten på guld och skatten på äkta mattor. Det var den närmast föregående talarens argumentation som gjorde att jag tog till orda för att säga något beträffande dessa skatter.

I vårt land, ett modernt industriland med hög levnadsstandard, finns ett enormt utbud av varor av olika kategorier, från de mest outhärliga till varor som är helt outhärliga och som kan betraktas som lyx. I detta enorma varuutbud finns i detaljhandelsledet två starkt avgränsade varuområden som vart och ett i och för sig är av utomordentligt liten betydelse för statens budget — jag undantar nu motorbranschen som har en beskattning av alldeles speciella skäl. Den ena varugruppen är äkta mattor, och beskatt-

ningen inbringar där omkring 7 miljoner kronor. Kan någon förklara varför just äkta mattor, som i huvudsak importerats från u-länderna, skall lyxbeskattas, medan andra varor av lika hög lyxkaraktär går fria? Den andra gruppen är guldsmedsbranschens varor. Varför skall varor av guld och silver betraktas som så utpräglade lyxvaror? Varför skall äkta mattor och guldsmedsartiklar vara de enda bland alla varor som i detaljstledet belastas med ett 25-procentigt extra skattepålägg? Det framstår för mig som en absurditet i ett modernt skattesystem att beskattningen används för att styra konsumtionen från vissa varuområden till andra konkurrerande varugrupper som för den enskilda människan är lika outhärliga.

Det är felaktigt att som argument mot deras avskaffande tala om dessa skatters betydelse för budgeten. Om man avskaffar lyxskatten på guldsmedsvaror, en skatt som inbringar mellan 45 och 50 miljoner kronor om året, blir det ju också minskade utgifter för staten på grund av att behovet av kontrollåtgärder och administration av skatter faller bort. Dessutom skulle en hel del av de inköp som svenska turister gör i exempelvis Norge, Danmark och Italien i stället göras här hemma, vilket skulle medföra att staten fick in större belopp i form av mervärdeskatt. Vidare skulle företagen slipa administrativt krångel, varigenom de skulle få mera tid över till produktivt arbete.

Jag vill även denna gång anföra ett argument för dessa skatters avskaffande som jag många gånger tidigare framfört i denna kammare. Om en konsthantverkare finner att silver är det bästa materialet för sina arbeten och han väljer detta material, så kommer hans idé och hans formgivningsarbete — även fastän materialvärdet utgör en ringa del av den färdiga varans pris — att belastas med 25 procents skatt. Om han i stället väljer ett annat ma-

Om befrielse från arbetsgivaravgift för vissa stiftelser och organisationer

terial och låter försilvra den färdiga produkten faller skattebelastningen bort.

Jag är glad åt den positiva skrivningen i utskottets betänkande och ställer inget yrkande. Jag anser det vara lönlöst, eftersom det inte finns någon reservation att yrka bifall till. Jag hoppas att den skrivning utskottet presenterat i år skall föranleda departementschefen att lägga fram en proposition om dessa skatters avskaffande med det snaraste.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord.

Givetvis kan olika meningar föreligga om vad som är lyxkonsumtion och lyxvaror och vad som inte är det. Guldvaror, silvervaror och även äkta mator kan enligt mitt förmenande i viss mån betraktas som lyxvaror. I varje fall kan de anses som sådana om man jämför dem med många av de varor som skulle beläggas med en högre mervärdeskatt, om vi skulle ta det som ett alternativ. Även om skatten på guldvaror endast inbringar 45—50 miljoner kronor, som herr Stefanson säger, är det en summa som är tillräckligt stor för att beaktas i ekonomiska sammanhang.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag vill bara göra ett par kommentarer till det senaste anförandet.

Det är klart att vissa varuslag inom guldvarubranschen är att betrakta som umbärliga varor. Men jag har sagt att man i det enorma varuutbudet på den svenska marknaden inte kan dra gränsen mellan umbärliga och oumbärliga varor.

Låt oss som exempel ställa äkta mator i förhållande till ostindiskt porslin. Vilket är att betrakta som lyx och vilket är inte att betrakta som lyx? Ostindiskt porslin kan importeras utan att beläggas med lyxskatt, men äkta mator beläggas med sådan skatt.

Jag skulle kunna ge fler exempel. Jag har tidigare sagt att det på den svenska marknaden förekommer smycken som är importerade från de stora europeiska modehusen, t. ex. från Paris. Dessa smycken är oftast gjorda av oädla metaller och med glasbitar i stället för äkta stenar. Dessa smycken, som betingar ett lika högt pris som ett svenskt silver- eller guldsmycke — och som är utpräglade lyxvaror — kan importeras och säljas utan lyxskatt. Men en vara som framställs i silver eller guld av en svensk guldsmed beläggs med 25 procent lyxskatt! Det är alltså inte möjligt att dra någon gräns och därför är det fullständigt felaktigt att belägga dessa två smala varuområden i detaljistledet med skatt.

Jag vill dessutom än en gång framhålla att om staten går miste om en inkomst på 45 eller 50 miljoner kronor om skatten avskaffas, så minskar också utgifterna för staten. Kostnaderna för statens administration och kontroll av skatten bortfaller helt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Om befrielse från arbetsgivaravgift för vissa stiftelser och organisationer

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 13, med anledning av motion om befrielse från arbetsgivaravgift för vissa stiftelser och organisationer.

I motionen II: 376, av herr *Rimås m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att från allmän arbetsgivaravgift befria sådana stiftelser, som vore fritagna från skyldighet att erlagga statlig inkomstskatt.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionen II: 376.

Om befrielse från arbetsgivaravgift för vissa stiftelser och organisationer

Reservation hade anförts av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Mattsson* (cp), *Magnusson* i Borås (m), *Börjesson* i Falköping (cp), *Ahlmark* (fp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **TISTAD** (fp):

Herr talman! När beslut fattades om arbetsgivaravgiften förra året accepterade vi den i princip från oppositionens sida. Emellertid skedde detta inte utan tvekan, framför allt med tanke på att det var minst sagt ovisst vilka som i verkligheten skulle komma att få betala skatten i det långa loppet. Jag säger skatten, därför att det inte är fråga om någonting annat än en löneskatt, även om den kallas avgift.

I en promemoria från finansdepartementets sekretariat för ekonomisk planering, vilken utgjorde bilaga till proposition nr 100 förra året, diskuterades arbetsgivaravgiftens verkningar på längre sikt. Författaren ansåg det »tänkbart men knappast påvisat att en sådan påлага helt eller till största delen övervältras på löntagarna». Ännu har vi inte tillgång till facit. Arbetsgivaravgiften har ju bara utgått sedan årsskiftet.

Om den försiktiga förutsägelsen i promemorian slår in och det blir löntagarna som till sist blir de som får betala — genom att utrymmet för löneökningar minskar — finns det ingen anledning att göra några undantag från skyldigheten att betala arbetsgivaravgift, utan den bör då vara helt generell. Men om det inte blir så, utan man inom näringslivet kan vältra avgiften framåt i stället, på konsumenterna — hur ställer det sig då för sådana verksamheter som inte har några konsumenter att vältra över avgiften på?

Det är en del av det problemet som aktualiseras i den motion vi nu behandlar. I den föreslås att de kristna samfunden och andra ideella organisationer, som bygger sin verksamhet på

frivilliga bidrag, skall befrias från arbetsgivaravgift. Bevillningsutskottet avstyrker motionen, men nio ledamöter från folkpartiet, centerpartiet och moderata samlingspartiet har lämnat en blank reservation. De har därmed velat markera att de behjärtar motionens syfte men att de inte har något alternativ till utskottets förslag. Orsakerna till detta är två.

Den ena är ovissheten om hur arbetsgivaravgiften kommer att verka på längre sikt i samhället som helhet — om det blir löntagarna som kommer att få betala den eller inte. Den frågan har jag nyss berört.

Den andra orsaken är att det är mycket svårt att på ett tillfredsställande sätt avgränsa de skatteobjekt som skulle befrias.

Det är därför som vi har stannat vid en blank reservation.

Jag har, herr talman, inte något särskilt yrkande.

Herr **KILSMO** (fp):

Herr talman! I samband med denna debatt skulle jag vilja framställa ett yrkande, nämligen att riksdagen i anledning av motion II: 376 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning, syftande till att från allmän arbetsgivaravgift befria religiösa och andra ideella organisationer som för sin verksamhet i huvudsak är beroende av insamlade medel.

Jag vill bara med några ord understryka det som jag anser vara berättigat i detta yrkande, och det skall jag göra i anslutning till utskottets egna uttalanden. Till dem som kanske inte läst motionen eller inte haft tid att läsa utskottets betänkande vill jag säga att det handlar om befrielse från arbetsgivaravgift för ideella organisationer inklusive de kristna församlingarna.

Utskottet säger nu: »Syftet med arbetsgivaravgiften är att kompensera staten för det skattebortfall som mervär-

Om befrielse från arbetsgivaravgift för vissa stiftelser och organisationer

deskatten kommer att medföra genom att näringslivets investeringar är undantagna från mervärdesskatt.» Att påstå att uttagandet av arbetsgivaravgift från de frikyrkliga församlingarna skulle innebära någon kompensation för ett annat skattebortfall är en orimlighet därför att staten aldrig har fått någon skatt från dessa församlingar.

Vidare sägs det i utskottets betänkande i referatet av frågans tidigare behandling att det otvivelaktigt finns »åtskilliga skattesubjekt som med samma eller kanske större rätt än ideella organisationer kunde göra gällande att de inte borde åläggas att kompensera staten för ett skattebortfall som uteslutande avsåg industrins investeringar». Jag förmodar att eftersom utskottet citerar detta uttalande, anser det väl att uttalandet är riktigt. I så fall skulle jag vilja veta vilka organisationer som är mera berättigade att bli befriade från arbetsgivaravgift än t. ex. de ideella organisationerna och de kristna församlingarna. Jag skulle dessutom vilja veta motivet för ett sådant uttalande. Vad bygger man det på?

Vidare vill jag referera till ytterligare ett uttalande i utskottsbetänkandet. Utskottet anför: »Med hänsyn till arbetsgivaravgiftens generella natur kan enligt utskottets mening det förhållandet att ett skattesubjekt är helt eller delvis frikallat från skyldighet att erlagga statlig inkomstskatt inte motivera befrielse från skyldighet att erlagga arbetsgivaravgift.»

Står det inte klart att man här inför ett oriktigt begrepp och motsäger sig själv, när man säger att »ett skattesubjekt är helt eller delvis frikallat från skyldighet»? Men de fria kristna församlingarna är inga skattesubjekt. De betalar ingen skatt utöver den som uppkommer på rörelse inom de ideella föreningarna eller församlingarna. Helt plötsligt blir emellertid de kristna församlingarna enligt utskottets mening ett skattesubjekt, och med den inställningen har man uppenbarligen smugit

sig in bakvägen genom denna s. k. arbetsgivaravgift.

Dessutom är det väl ganska orimligt att begära att människor som med frivilliga gåvor och offer bedriver en ideell verksamhet skall betala skatt för att främja industriföretagens investeringar. Den skatt som ett industriföretag får betala genom att erlagga arbetsgivaravgift får ju företaget i fråga dra av i sin deklaration. Men var skall den som icke i övrigt har att betala någon skatt dra av den arbetsgivaravgift som här påläggs? Alla övriga som är skyldiga att erlagga arbetsgivaravgift kan skattemässigt tillgodogöra sig motsvarande avdrag på ett eller annat sätt, men stiftelser och andra som inte har någon sådan möjlighet på grund av att de är befriade från skatt kan inte genom avdrag tillgodogöra sig kompensation för arbetsgivaravgiften.

I slutet av samma stycke gör utskottet ett uttalande som jag tycker är särskilt anmärkningsvärt. Utskottet säger nämligen att om man skulle göra undantag, alltså befria de kristna församlingarna från arbetsgivaravgift, skulle man äventyra syftet med avgiften. Vilka summor är det då som man här ställer i relation till varandra? Å ena sidan är det näringslivets samtliga investeringar. Jag kommer inte på rak arm ihåg hur många miljoner eller miljarder kronor de kan omfatta, men det är lätt att ta reda på för den som så önskar. Att det är astronomiska summor är uppenbart. Hur stor är å andra sidan arbetsgivaravgiften från de frikyrkliga församlingarna? Jag kan garantera att arbetsgivaravgiften från alla frikyrkliga församlingar inte överstiger 500 000 kronor. Skulle en halv miljon kronor kunna äventyra det svenska näringslivets investeringar? Omöjligt!

Jag tycker att man skulle kunna gå med på vårt förslag med lätt samvete. Nog måste det betraktas som särskilt obehagligt att när kollektlåven har gått runt då kommer skattmasen, sträcker ned sin hårda och lurviga hand och tar

Om befrielse från arbetsgivaravgift för vissa stiftelser och organisationer

sin del av det hela. Det har aldrig skett förr i svensk beskattning.

Jag hemställer fördenskuil om bifall till det av mig tidigare framställda yrkandet.

Herr JANSSON, PAUL, (s):

Herr talman! Jag kan i viss mån förstå herr Kilsmos bekymmer. Han kanske känner sig sviken inte minst av sina borgerliga kolleger i bevillningsutskottet. Många av dem tillhör ju också den kristna gruppen i riksdagen men har trots allt inte kunnat komma längre än till en blank reservation. Detta vittnar om svårigheten att göra undantag från skyldigheten att erlagga arbetsgivaravgift.

Herr Kilsmo säger att de små belopp som det rör sig om — som han uttryckte det — naturligtvis inte kan äventyra den svenska industrins investeringar, och det gör de givetvis inte. Men arbetsgivaravgiften är av generell natur och drabbar alla arbetsgivare utan undantag. Stat och kommun har ju också skyldighet att erlagga arbetsgivaravgift, trots att man för deras del inte kan anföra det skälet att de har möjlighet att få skattekompensation genom befrielse från investeringsavgifter och annat i samband med sin verksamhet.

Herr Kilsmo påstod vidare att utskottet skulle ha sagt att om man här skulle göra undantag kunde det finnas åtskilliga andra organisationer som i så fall kunde vara mera berättigade att bli befriade från arbetsgivaravgiften än de kristna församlingarna. Men, sade herr Kilsmo, utskottet talar inte om vilka dessa andra mer berättigade organisationer är. Jag vill understryka att utskottet ingalunda sagt vad herr Kilsmo här gör gällande. Utskottet anför att det finns de som skulle kunna vara lika berättigade som de kristna samfundet att få denna förmån. Man talar i detta sammanhang också om idrottsrörelsen och vissa andra organisationer. Men dessutom har vi de politiska

organisationerna, som också är skyldiga att erlagga arbetsgivaravgift och som ju med precis samma motivering som den som herr Kilsmo här framför skulle kunna bli undantagna. Svårigheten här, herr Kilsmo, är att kunna skilja på vad som är inkomst som man får, som herr Kilsmo sade, via kollektlåven och vad som är inkomst av annan verksamhet. Såvitt jag vet bedriver inte minst Svenska missionsförbundet en omfattande förlagsverksamhet. Man säljer böcker osv.

Sedan beskrev herr Kilsmo mycket drastiskt hur skattmasen kommer, stoppar ner handen och tar sin del när kollektlåven gått runt i församlingskyrkan. Herr Kilsmo var indignerad över detta. Personligen har jag haft mycket nära kontakt med den frireligiösa rörelsen, eftersom min far under hela sitt liv var föreståndare för en frireligiös församling. Min sjuårige son går i söndagsskola i baptistförsamlingen där hemma. Han får naturligtvis med sig pengar att lägga i kollektbössan. Jag har mycket svårt, herr Kilsmo, att känna någon indignation över att eventuellt någon liten del av dessa pengar skulle kunna komma att drabbas av arbetsgivaravgift, därför att de kanske till obetydlig del används för att finansiera en pastors anställning i en församling. Jag har, herr Kilsmo, mycket svårt att här bli indignerad, trots att jag själv redan i vanlig ordning har betalat skatt på de pengar som min son får med sig till söndagsskolan.

Jag yrkar, herr talman, bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Herr Paul Jansson säger att han har svårt för att bli indignerad, men därav följer inte att jag skulle ha svårt för att i detta fall bli det.

Rent sakligt vill jag upplysa om att söndagsskolebarnens pengar inte går till några pastorslöner utan uteslutande till

Om befrielse från arbetsgivaravgift för vissa stiftelser och organisationer

söndagsskolans egen verksamhet och till verksamhet bland barn och ungdom på missionsfälten.

Jag är vidare den förste att erkänna att det vid all lagstiftning, inte minst skattelagsstiftning, givetvis finns stora svårigheter med att göra undantag. Jag skall inte nu närmare gå in på det, ty det har jag inte förutsättningar till i synnerhet med en så kort förberedelse-tid. Det är emellertid inte svårigheterna som är det största problemet, utan det är viljan att lösa dem som det i stor utsträckning kommer an på.

Herr Paul Janssons påpekande att t. ex. Svenska missionsförbundet bedriver en omfattande förlagsverksamhet är fullt riktigt. På den punkten har inte jag yrkat på någon som helst restriktion. Man betalar skatt för sin förlagsrörelse etc. precis som alla andra, och det är naturligtvis riktigt. Över huvudet bär det mig emot med allt tiggeri från frikyrkligt håll gentemot staten — det är helt enkelt otrevligt. Här gäller det emellertid inget tiggeri, utan det är fråga om en enkel gärd av rättvisa.

Självfallet har man lagen bakom sig när man med majoritetens hjälp stiftar skattelagar, och riksdagen kan ju besluta vilka skattelagar som helst — det är juridiskt helt riktigt. Men det finns lagar som inte går att förena med en etisk uppfattning. Och detta är enligt min mening en sådan lag. Det är, betonar jag, min högst individuella uppfattning och jag gör mig alls inte till tolk för något diktatorspåbud.

Sedan erkände herr Paul Jansson helt plötsligt att det givetvis inte skulle äventyra näringslivets investeringar om man avstod från att ta ut denna arbetsgivaravgift från ideella organisationer och liknande. Men då måste jag fråga mig: Varför påstår ni då det i utskotts-betänkandet? Har herr Jansson ändrat mening? I betänkandet står det ju att den kan äventyra investeringarna.

Sedan säger herr Jansson att han är besviken över att vi inte läst utskottets betänkande ordentligt. Utskottet

har, förklarar herr Jansson, aldrig sagt att det finns organisationer som kunde vara mer berättigade att befrias från denna avgift. Men det är ju precis vad utskottet sagt. Jag skall läsa innantill — det har jag kunnat sedan jag var fem år, så det bör jag väl kunna göra. Så här står det: »Det fanns — menade utskottet — otvivelaktigt åtskilliga subjekt som med samma eller kanske större rätt än ideella organisationer kunde göra gällande att de inte borde åläggas att kompensera staten för ett skattebortfall — — —.»

Jag tycker att utskottet har motiverat den nuvarande ordningen felaktigt och inte kunnat anföra några argument av sådan tyngd att de motiverar att man bibehåller nuvarande ordning. Självfallet skulle jag kunna anföra även andra motiv för en ändring, men det kan jag göra senare i ett annat och större sammanhang, där dessa frågor troligen kommer upp så småningom.

Herr JANSSSON, PAUL, (s):

Herr talman! Jag skall förvisso inte förhindra herr Kilsmo att vara indignerad, även om jag själv inte har kunnat bli det i detta sammanhang.

När herr Kilsmo säger att jag medgivit att avdraget inte skulle äventyra industrins investeringar och att utskottet skrivit så, har han fel. Vad utskottet har sagt är nämligen att om man börjar plocka sönder vad som nu gäller för arbetsgivaravgiften kunde det äventyra hela syftet med arbetsgivaravgiften som sådan. Det är det som det är fråga om och inte industrins investeringar. Börjar man göra undantag i bestämmelserna för en sådan här generell avgift, rycker man undan grunden för dess generella verkan. Det är detta som utskottet för sin del har vänt sig emot. Reservanterna har också insett dessa svårigheter när de nöjt sig med att avge en blank reservation och att här anföra vissa synpunkter. Utskottet är i övrigt fullt enigt i sin bedömning av frågan.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Därjämte hade 18 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats

dels att utskottets hemställan skulle bifallas,

dels ock, av herr *Kilsmo*, att riksdagen i anledning av motionen II: 376 skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning, syftande till att från allmän arbetsgivaravgift befria religiösa och andra ideella organisationer, som för sin verksamhet i huvudsak vore beroende av insamlade medel.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kilsmo* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det av herr *Kilsmo* under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kilsmo* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 29.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 14, med anledning av motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader.

Bevillningsutskottet hade i detta betänkande behandlat följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 214, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 226, av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära,

a) att direktiv finge utfärdas av inebörd, att frågan om vidgad avdragsrätt för forskningskostnader och frågan om rätt till skattefri avsättning till forskningsfonder ägnades särskild uppmärksamhet vid den översyn av dessa frågor som nu påginge genom särskild utredningsman,

b) att utredningen måtte slutföra sitt uppdrag i sådan tid, att proposition med förslag till generösare regler för avdrag vid beskattningen för forskningskostnader kunde föreläggas 1970 års vårriksdag; samt

2) de likalydande motionerna I: 332, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 440, av herr *Holmberg m. fl.*, i vilka föreslagits, att Kungl. Maj:t skulle förelägga 1970 års riksdag förslag om skattefri avsättning till forskningsfonder.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 214 och II: 226 samt

2) motionerna I: 332 och II: 440.

Reservation hade avgivits av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Matsson* (cp) och *Magnusson* i Borås (m), fru *Nettelbrandt* (fp), samt herrar *Börjesson* i Falköping (cp) och *Jo-*

Om rätt till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader

sefson i Arrie (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 214 och II: 226 och med anledning av motionerna I: 332 och II: 440 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att den sakkunnige som för närvarande hade att överse frågan om avdrag för forskningsverksamhet erhöle direktiv av innebörd, dels att han vid denna översyn borde ägna frågan om vidgad avdragsrätt för forskningskostnader och om skattefri avsättning till forskningskostnader särskild uppmärksamhet, dels att han borde slutföra utredningsuppdraget i sådan tid, att proposition i ämnet kunde föreläggas 1970 års vårriksdag.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiet har i likhet med folkpartiet väckt en motion i denna fråga om rätt till avdrag vid beskattningen av företagens forskningskostnader.

När det gäller att medge avdrag för sådana kostnader är praxis i vårt land mycket restriktiv. Bevillningsutskottets borgerliga minoritet tror helhjärtat på forskningens betydelse för vårt lands utveckling, och det säger sig även den socialdemokratiska majoriteten göra. Ofta har konstaterats att enighet föreligger på den punkten. Det vore märkligt annat efter det beslut som riksdagen fattade i fjol om inrättande av ett centralt organ i syfte att samordna och effektivisera det statliga stöd, som i olika former utgår till teknisk forskning samt om bildande av ett statligt utvecklingsbolag med uppgift att främja särskilt sådana innovationer som tillgodoser angelägna samhällsbehov.

Regeringens propositioner i fjol på detta område utgjorde för övrigt en enda kärleksförklaring till forskning och produktutveckling. Jag noterar detta med glädje och tillfredsställelse.

Det har emellertid tyvärr på beskatt-

ningsområdet stannat vid detta, trots att riksdagen sedan 1959, jag tror enhälligt, antog en motion med innebörd att bidrag till vetenskaplig forskning skulle betraktas som avdragsgill omkostnad i förvärvskälla och flera gånger därefter upprepat sin hemställan om utredning av frågan. Trots alla vänliga ord om forskningens betydelse för näringslivets framtid har regeringen länge tvekat att effektuera denna riksdagens beställning. Äntligen, så sent som den 20 november i fjol, har regeringen tillkallat en sakkunnig med uppgift att utreda frågan, dock utan några närmare direktiv till utredningsmannen. Tidigare hade man inbillat oss att företagskatteutredningen skötte denna utredning, men det har den inte gjort.

Hade man verkligen hyst ett levande intresse för saken hade detta problem kunnat lösas för länge sedan. Det skulle ha varit en betydelsefull nationell manifestation av vårt lands helhjärtade satsning på forskningen. Det är näringslivets forskning som ger det snabbaste och omedelbara resultatet. Sådan forskning främjas bäst genom att företagen får möjlighet att upplägga särskilda forskningsfonder.

Som ledamot av Europarådet intill i onsdags har jag haft tillfälle att konstatera det växande intresset i politiska kretsar över hela världen för forskning. Överallt har man kommit till insikt om forskningens betydelse för en fortsatt hög ekonomisk tillväxttakt och för välståndsutvecklingen. Det har också talats om det teknologiska gapet mellan Europa och USA. Vi vet också att Sovjet har en betydande forskningsverksamhet. Det går knappast att mäta det teknologiska gapet, men vi kan någorlunda uppskatta forskningspotentialen i olika länder, och det är uppenbart att Sverige där ligger något efter en del andra länder. Jag kan nämna att enligt en OECD-rapport i fjol uppgår Sveriges forskningskostnader till 1,5 procent av bruttonationalinkomsten, medan USA avsätter 3,4 procent. För

Om rätt till avdrag vid beskattningen för forskningskostnader

USA:s del ingår givetvis också rymdforskning och forskning för försvaret, varför siffrorna kanske inte är fullt jämförbara. Motsvarande siffror är för England 2,3 procent, Frankrike 1,6 procent och Nederländerna 1,9 procent. Givetvis redovisas också mycket lägre procenttal för en del andra länder.

Vi måste, herr talman, se detta problem i ett större perspektiv. Vi måste satsa på forskning inte bara inom den offentliga sektorn utan också — i högre grad än i dag — inom industrin. En vidgad avdragsrätt när det gäller inkomsterna skulle vara den bästa stimulansen. Vi måste satsa på forskning över hela linjen, och vi måste göra det nu.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! I detta ärende har bevillningsutskottet delat sig i två delar, vilket inte är någon ovanlig företeelse. Trots detta är utskottsmajoriteten och reservanterna överens i ett väsentligt avseende, vilket kommer till uttryck i utskottets betänkande genom följande passus:

»Inom utskottet råder inte några delade meningar om den tekniska forskningens stora betydelse för den ekonomiska utvecklingen. Det är också utskottets enhälliga uppfattning att den allt snabbare tekniska utvecklingen kommer att skärpa kraven på ökade resurser för teknisk forskning.»

Som herr Gösta Jacobsson nämnde begärde riksdagen redan 1959 på förslag av bevillningsutskottet en utredning om rätt till avdrag för forskningskostnader. Riksdagen har därefter upprepade gånger påmint om denna begäran. Det påstods — och det så sent som när riksdagen behandlade ärendet i höstas — att företagskatteutredningen skulle utreda frågan. Men företagskatteutredningen avslutade sitt arbete och upplöstes utan att ha rört vid

problemet. Då plötsligt — efter nära tio år — hände något. Den 20 november 1968 tillkallade finansministern en sakkunnig för att se över frågan om avdrag vid beskattningen för forskningskostnader. Men den sakkunnige fick inga särskilda direktiv.

Detta tycker reservanterna är anmärkningsvärt. En utredning som har att pröva en fråga av så vital betydelse för näringslivet och samhället bör ha direktiv att arbeta efter. Vår skatte- lagstiftning saknar nu uttryckliga bestämmelser om avdragsrätt för forskningskostnader, och praxis på området är mycket återhållsam. Det är därför angeläget att utredningsmannen får direktiv om ändamålet med uppdraget, som måste vara en vidgad avdragsrätt för forskningskostnader och därtill rätt till skattefri avsättning till forskningsfonder.

I riksdagsberättelsen anges att utredningen beräknas bli klar i år. Med tanke på vad som hittills har skett — eller rättare sagt inte skett — på detta område sedan riksdagen första gången begärde en utredning 1959, anser reservanterna att utredningsmannen bör få direktiv att slutföra uppdraget i så god tid att proposition kan föreläggas 1970 års vårriksdag.

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Gösta Jacobssons yrkande om bifall till reservationen.

Herr PETTERSSON, ARNE, (s):

Herr talman! Jag skall inte låta min gode vän herr Gösta Jacobsson förleda mig att ge mig in på den vidgning av debatten som han inledningsvis gjorde. Jag har all respekt för herr Jacobssons insikter, även om jag inte alltid delar hans åsikter.

Den som läser betänkandet kan notera att där i sak inte föreligger några skillnader. Det är på två punkter meningarna är delade. I det ena fallet begär man direktiv för den utredningsman som finns. Utskottets majoritet an-

Om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen

ser att dessa direktiv inte behövs, därför att vad som krävs av motionärerna ligger inom ramen för den sakkunniges arbete. I det andra fallet vill man i skrivelse till Kungl. Maj:t begära ett förslag i frågan till nästa års riksdag.

Som herr Tistad nyss sade räknar man med att den sakkunnige under detta år skall bli färdig med sin undersökning. Den måste liksom alla andra utredningar prövas på ett riktigt sätt och under rimlig tid. Det finns anledning att tro vad utskottet skriver att det inte är »uteslutet att proposition i ämnet kan föreläggas riksdagen nästa år».

Med hänsyn till att vi är ense i sak och att utskottets majoritet räknar med att frågan skall klaras på det sätt utskottet beskriver yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talman jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-

nen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 52.

Om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 15, med anledning av motioner om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen.

Till behandling i ett sammanhang hade bevillningsutskottet upptagit följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 275, av herr *Kaijser*, och II: 307, av fröken *Ljungberg m. fl.*, i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt utredning och förslag till lösning av dels frågan om de handikappades skatteproblem, i vad avsåge rätt till avdrag för av handikapp betingade särskilda kostnader för inkomstens förvärvande, dels frågan om extra avdrag på grund av de handikappades högre levnadskostnader; samt

2) de likalydande motionerna I: 687, av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Peter-son, Eric*, samt II: 804, av herr *Larsson* i Umeå, i vilka yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära, att handikapputredningen finge i uppdrag att undersöka de handikappades skatteproblem.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 275 och II: 307 samt

2) motionerna I: 687 och II: 804.

Om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen

Reservation hade anförts av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Mattsson* (cp) och *Magnusson* i Borås (m), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herrar *Börjesson* i Falköping (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:275 och II:307 och med anledning av motionerna I:687 och II:804 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag till lösning av dels frågan om de handikappades skatteproblem, i vad avsåg rätt till avdrag för av handikapp betingade särskilda kostnader för intäkternas förvärvande, dels frågan om extra avdrag på grund av de handikappades högre levnadskostnader.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (m):

Herr talman! Den reservation som är fogad till föreliggande betänkande grundar sig på två motionspar, i vilka det hävdas att de handikappades speciella kostnader för intäkternas förvärvande skall få dragas av vid inkomstbeskattningen. Likaså aktualiseras frågan om extra avdrag på grund av de handikappades högre levnadskostnader.

Reservationen, till vilken samtliga tre oppositionspartier anslutit sig, utmynnar i förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om skyndsamt utredning av de handikappades skatteproblem.

Utskottsmajoriteten vill i likhet med föregående år inte vara med om detta utan hänvisar till vad samhället utträttar på olika sätt för de handikappade.

Alla är överens om att det görs värdefulla insatser både från statens och från landstingens sida för att hjälpa på detta område. Men när det gäller den form av ändring i skattereglerna som vi föreslagit är man på majoritetssidan helt negativ. Vi har i dessa dagar sett att de handikappade helt enkelt vill be-

traktas som vilken medborgare som helst och efter förmåga göra sin insats i vårt samhälls- och arbetsliv. Detta är en mycket glädjande företeelse. Om vi är inställda på detta betraktelsesätt, måste vi väl också erkänna att människor som lider av handikapp får vidkännas ganska stora merkostnader för att kunna försvara sina platser i det kollektiva samhället, vilket i sin tur innebär att de alltid befinner sig i en sämre ekonomisk situation än andra i samma utgångsläge. Om vi är beredda att erkänna detta — och det är vi tvingade att göra vid en objektiv bedömning — innebär det att vi bör fullfölja tankegångarna och ge de handikappade möjlighet till den jämlikhet som vi i så många andra sammanhang talar om. Principiellt finns redan rätt till avdrag för intäkternas förvärvande, det gäller bara att vidga tillämpningsområdet.

Bidragstanken är nödvändig i vissa fall, men lika nödvändigt är att man skapar avdragsformer för dem som har förvärvsarbete.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **JANSSON, PAUL**, (s):

Herr talman! Beroende på att vår värderade ordförande i bevillningsutskottet inte är här i dag har fotfolket i utskottet fått ovanligt mycket att göra och återkommer kanske litet för ofta i talarstolen.

Det är en fråga av vital betydelse hur vi på bästa sätt skall inrätta vårt samhälle så att det blir funktionsdugligt och bra för alla människor. Den jämlikhetsdebatt, som även herr Gösta Jacobsson snuddade vid för en stund sedan, pågår ju nu med stor frenesi här i landet. Detta är glädjande. Den speglar ju en klar vilja att på olika sätt försöka lösa jämlikhetsproblemen, inte minst för de handikappade. När man talar med handikappade människor får man inte intrycket att skatterna är de-

Om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen

ras stora problem och att de främst önskar avdragsmöjligheter vid beskattningen, utan vad de i första hand är intresserade av är att samhället gör någonting för att de skall få ett arbete, för att de skall få en bostad som är anpassad efter deras speciella förhållanden och för att de skall få sådana livsbetingelser över huvud taget som gör dem jämställda med andra människor.

Jag tror att man bör ha det resonemanget i bakgrunden, när man diskuterar även de nu aktuella frågorna om ökade möjligheter för rätt till avdrag vid beskattningen med anledning av fördyrade levnadskostnader. Vad som har betydelse i sammanhanget är nämligen vad samhället totalt gör för att förbättra de handikappades villkor. Vad beträffar åtgärder i den riktning som motionärer och reservanter önskar finns det redan nu betydande möjligheter för skattemyndigheterna att medge extra avdrag vid nedsatt skatteförmåga. Jag vill erinra om att taxeringsnämnder och prövningsnämnder för närvarande äger rätt att medge avdrag med 4 500 kronor och fr. o. m. 1970 års taxering med hela 6 000 kronor i fråga om skattskyldig vars skatteförmåga varit, som det heter, väsentligen nedsatt till följd av långvarig sjukdom, olycksfall eller ålderdom. Detta är en väsentlig utökning av möjligheterna att medge avdrag.

I regel avvägs avdragen med utgångspunkt i de särskilda kostnader som har varit förenade med den omständighet som föranlett den nedsatta skatteförmågan. Vidare kan erinras om att riksskattenämnden i sina anvisningar beträffande avdrag för kostnader för resor med bil mellan bostad och arbetsplats även berör sådana skattskyldiga som på grund av ålder, sjukdom, lyte eller liknande omständigheter är nödsakade att använda bil i arbetet. Här har rättspraxis utvecklats så att man t. o. m. i stor utsträckning godkänner resor till och från arbetet med taxi för människor som inte har möjlighet att

komma till jobbet på annat sätt. Invalidersättning och invaliditetstillägg är helt befriade från beskattning enligt en bestämmelse i kommunalskattelagens 19 §.

När vi haft att behandla dessa motioner i utskottet har majoriteten inte kunnat se de handikappades skatteförhållanden som ett isolerat problem utan som en del av de handikappades situation i stort. Herr Gösta Jacobsson erinrade också om vad samhället — stat, kommun och landsting — nu gör för att förbättra de handikappades villkor. Den 1 juli i fjol trädde flera reformer i kraft på detta område. Exempelvis inrättades handikappinstitutet, som skall biträda sjukvårdshuvudmännen, kommunerna och socialstyrelsen bl. a. då det gäller att utveckla tekniska hjälpmedel till förmån för de handikappade. Vi vet också att statens kostnader för handikappvården nu har ökat högst avsevärt. Man räknar ju med att för budgetåret 1969/70 närmar sig statens utgifter på detta område två miljarder kronor.

Vi inom utskottsmajoriteten tror att vi då det gäller att stödja de handikappade i första hand bör gå fram bidragsvägen, ge större möjligheter till direkta bidrag och att över huvud taget göra samhället mera handikappvänligt. Vi tror att de handikappade är mera betjänta av en sådan politik än av skattepolitiska åtgärder, och vi tror också att detta ligger i linje med det jämlikhetskrav som vi hävdar. Man når rättvisare resultat på den vägen än genom avdrag i beskattningen.

Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets betänkande nr 15.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Jag vill endast opponera mig litet grand mot herr Paul Janssons uttalande att reservanterna betraktar detta som en isolerad skattefråga för de handikappade. Det gör vi inte.

Vi ser skattefrågan som en detalj i de handikappades stora problem. Vi vill alltså få till stånd en lösning även när det gäller denna detalj.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 54.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Om undantagande från beskattning som naturaförmån av fritt bränsle från egen fastighet

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 16, med anledning av motioner om beskattning av vissa naturaförmåner.

Till behandling i ett sammanhang hade bevillningsutskottet upptagit följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 704, av herrar *Sveningsson* och *Hübinette*, samt II: 808, av herrar *Krönmark* och *Hedin*, i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära sådan ändring av riksskattenämndens anvisningar, att klenvirke ur egen skog som användes för uppvärmning av bostad icke skulle betraktas som skattepliktig naturaförmån;

2) de likalydande motionerna I: 716, av herr *Åkerlund m. fl.*, och II: 824, av herr *Åkerlind*, i vilka yrkats, att riksdagen skulle undantaga från beskattning av s. k. förmån av fritt bränsle sådan innehavare av jordbruksfastighet, som själv avverkade sin ved, samt att, därest detta yrkande icke bifölles, riksdagen skulle uttala, att nu gällande normvärde för s. k. hushållsbränsle borde nedsättas till hälften; ävensom

3) motionen II: 791, av herr *Hedin*.

Utskottet hade i det nu förevarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 704 och II: 808,

2) motionerna I: 716 och II: 824 samt

3) motionen II: 791.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! I detta bevillningsutskottets betänkande nr 16 tas bl. a. upp de likalydande motioner som herr Åkerlind i andra kammaren och jag har avlämnat. Med anledning av den behandling utskottet givit motionerna vill jag säga några ord.

Utskottet har gjort en s. k. välvillig skrivning, men enligt mitt sätt att se är

Om undantagande från beskattning som naturaförmån av fritt bränsle från egen fastighet

denna skrivning inte helt klar. Därför vill jag belysa vad saken gäller, nämligen uttag av bränsle från egen skog. Det anses vara en förmån som rent principiellt skall beskattas. I detta fall är för närvarande denna princip en aning tvivelaktig, eftersom det endast är värdet av naturaförmåner som skall beskattas. Blir det däremot fråga om belastningar som en fastighetsägare kan utsättas för är någon beskattning rent principiellt inte aktuell.

Det belyses också i utskottets uttalande beträffande arrendatorerna att dessa inte betraktar denna s.k. förmån av fritt bränsle som någonting av värde. Utskottet framhåller att det i praktiken i stället ofta har förekommit att arrendatorer vid arrendeuppställningar avstått från förmånen av fritt bränsle, då det i skattehänseende ställt sig förmånligare för dem att köpa veden.

Det är riksskattenämnden som fastställer normen för de värden efter vilka veden skall beräknas, och enligt min mening är det odiskutabelt att den fastställda normen är för hög. Man kan rätt enkelt framräkna — det är gjort i motionen och finns skildrat i utskottsberäkningen — att denna norm i praktiken betyder ett vedpris på ungefär 25 kronor per kubikmeter.

Eftersom man vill uppnå en viss värmemängd av veden, har man alternativa möjligheter att skaffa sig denna värmemängd. Man kan elda med ved eller använda exempelvis olja. Den mängd olja som åtgår för att man skall få ungefär lika mycket värme som man får av en kubikmeter ved är 100 liter. I nollzonen kostar för närvarande olja 1, inkörd till fastighetspanna, 17 kronor för 100 liter. Om det gäller s.k. tung olja är priset 11, 12 eller 13 kronor. Här är alltså veden upptagen till 25 kronor, och det tyder på att vedens normvärde är ungefär dubbelt så högt som det borde vara. Enbart av denna anledning borde man nedsätta normvärdet till hälften. I de motioner herr Åkerlind

och jag avlämnat har vi föreslagit som alternativ att man skulle göra detta.

Utskottet säger att man bör tillämpa en viss försiktighet när det gäller dessa normvärden. Utskottet anser att de i stort sett är riktiga. De har varit oförändrade under hela 1960-talet, sägs det. Nu är vi på väg in i 1970-talet, och det råder inte något tvivel om att det är en eftersläpande uppfattning som utskottet ger uttryck åt.

Slutsatsen blir, om jag har förstått utskottet rätt, att utskottet inte vill förordna någon ändring i skattebestämmelserna. Men beträffande tillämpningen talas om att en viss försiktighet kan vara motiverad vid fastställande av normerna för bränslevärdet. Jag är inte riktigt på det klara med innebörden i denna skrivning, och jag ville bra gärna få veta den.

Jag hade tänkt yrka bifall till motionen i vad gäller halveringen av normvärdena för att få en opinion till förmån för åtgärden. Men jag skulle först vilja fråga bevillningsutskottets socialdemokratiske talesman om man skall uppfatta utskottets uttalande som en rekommendation till riksskattenämnden att verkligen ompröva dessa normvärden och sätta ned dem, förslagsvis — som jag har yrkat i motionen — halvera dem. Jag hemställer, herr talman, att jag får ett svar på denna fråga från bevillningsutskottets talesman, så skall jag sedan ta ställning till yrkandet.

I detta yttrande instämde herr *Svennungsson* (m), fröken *Lundbeck* (m) och herr *Carlsson, Vilhelm Erik*, (m).

Herr **HÜBINETTE** (m):

Herr talman! Jag hade kunnat inskränka mig till att instämma i vad herr Åkerlind sade, men jag vill komplettera hans framställning med en liten sak som kan vara värd att belysa. På grund av att man måste ta upp rätten till fri vedbrand i deklARATIONEN och skatta för denna förmån sätter man i

Om undantagande från beskattning som naturaförmån av fritt bränsle från egen fastighet

stor utsträckning in oljeeldning i bostadshuset på gårdarna. Jag tycker att det är förkastligt ur nationalekonomisk synpunkt, ty på det viset tappar vi av valuta från landet. Man skall inte installera oljeeldning bara för att det inte lönar sig att ta vara på klenveden. Jag tycker att bevillningsutskottet måste ta sig en liten funderare på detta. Herr Åkerlund har varit mycket hovsam och jag skall inte ställa något yrkande, men jag hade kunnat sträcka mig så långt som motionärernas yrkande i dess första avsnitt innebär.

Herr **WÄRNBERG** (s):

Herr talman! Det är litet svårt att mobilisera någon större indignation eller något större intresse för denna fråga längre, därför att den mer och mer börjar att ha spelat ut sin roll. Man sätter nämligen in oljeeldning överallt i dag, och det gör man inte av skatteskal utan av bekvämlighetsskal. Fortfarande är det förmodligen mycket billigare att i en bondgård elda med ved än med olja.

Utskottet är försiktigt i sin skrivning och säger att de myndigheter som har att fastställa normerna bör iaktta en viss försiktighet och inte höja dem eller rättade sagt hålla dem på en låg nivå. Men vi har ändå inte velat vara med om några ändringar. Vi kan nog svara herr Åkerlund att det beror på att vi anser att normerna i dag är låga. Det finns exempelvis inte planer i världen att värma upp en stor bondgård på tre rum och kök — man pekar på att det ofta är bondgårdar med stora rum — för 470 kronor med olja, det försäkrar jag, speciellt om man dessutom måste räkna med dålig isolering. Jag anser alltså att normerna inte är särskilt höga utan rätt rimliga. De räkneexempel med bränsleenheter som här har gjorts tror jag får stå för motionärernas egen räkning. Man kan inte godta dem helt och hållet.

Jag måste dock säga att jag har haft

vissa sympatier för att man inte skall beskatta sådana här naturaförmåner. Men eftersom kostnaden för arbetskraft för att skaffa fram veden för närvarande är avdragsgill, går det inte ihop om man får dra av en kostnad för detta men mottagaren av förmånen inte behöver skatta för denna. Om varenda lantbrukare som det här är fråga om högg denna ved själv och körde hem den själv och det fanns garantier för detta, då kanske man kunde säga att förmånen var jämställd med den förmån som de egnahemsägare har som kan gå ut och gratis ta den dåliga klenveden i skogen. Men så är det inte, utan de allra flesta anlitar arbetskraft för detta. Då är den kostnaden avdragsgill, och då måste också förmånen beskattas. Jag misstänker att man drar av mer i kostnader än vad naturaförmånen beskattas för.

Eftersom man inte kan särskilja detta och eftersom saken kommer att betyda mindre och mindre på grund av övergång till andra bränslen, har vi inom utskottet sagt oss att det kanske inte är någon anledning att göra någonting åt detta, men man skall iaktta en viss försiktighet när man fastställer normernas storlek. Det tycker vi att man gjort, när man inte höjt normerna under hela 1960-talet.

Vad beträffar arrendatorn som inte vill ha naturaförmånen därför att det är billigare att köpa ved, så är det ju precis vad jag har sagt. Den köpta veden är avdragsgill också. När bonden värmer upp sin fastighet får han dra av vartenda öre som han betalat för veden, eftersom han får skatta för normerna med bränsle. Det kan alltså vara förmånligare ur skattesynpunkt att köpa ved, och det är naturligtvis ännu förmånligare, om man kan gå till granngården och hugga ned den gratis.

Men jag tycker inte att denna fråga är av sådan betydelse att man helt skall skära bort naturaförmånen för att den drabbar i så begränsad omfattning. Det

Om undantagande från beskattning som naturaförmån av fritt bränsle från egen fastighet

kan å andra sidan skapa irritation, om man säger att man går med på att bevilja avdrag för arbetskostnaden men inte beskattar förmånen.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Det är en rätt egendomlig argumentation som herr Wärnberg kommer med. Först säger han att hela denna fråga är så oväsentlig och att det är obehövt att vidta en åtgärd bara för att folk håller på att gå över till oljeeldning. Jag tycker tvärtom att om det nu är en liten fråga borde man väl kunna vara en aning generös och bevilja den lättnad som jag har tänkt föreslå.

Herr Wärnberg säger vidare att normen är låg och att man får vara tacksam för att den inte höjts. Men om värdet på produkten i fråga har gått ned vore det ändå egendomligt om man skulle sätta upp värdet ytterligare på något som i realiteten blir allt mindre och mindre värt för köparen.

Denna egendomliga argumentation blir inte mindre egendomlig, när herr Wärnberg förklarar att en stor bondgård består av tre rum och kök. Detta är inte mer än en ganska liten familjebostad, och tre rum och kök på landet går säkert att värma upp för 470 kronor om man t. ex. använder olja. Det skulle ändå räcka till bortåt 3 000 liter olja.

Det sägs att arbetskraften är avdragsgill. Ja, det kan så vara, men veden som bonden köper har han fått betala för i vanlig ordning. Arbetskraft är inte gratis. Den utgiften har han alltså inte sluppit ifrån.

Jag skall fatta mig kort, herr talman. Jag skall nöja mig med att ställa yrkandet att riksdagen måtte besluta att nu gällande normvärde för s. k. hushållsbränsle skall nedsättas till hälften. Eftersom jag tycker att det vore bra att

en opinion från kammarens sida kommer till uttryck i denna fråga, vill jag säga att jag kommer att begära votering.

Herr HÜBINETTE (m):

Herr talman! Jag tror att herr Wärnberg känner den svenske bonden rätt dåligt, när han säger att det är av bekvämlighetsskäl som han installerar oljeeldning. Nej, herr Wärnberg, den svenske bonden är inte bekväm av sig. Det har han aldrig varit. Men han är ekonomisk av sig. Det har han tvingats att vara. I det här fallet är det av ekonomiska skäl som han gör detta.

Jag kan inte låta bli att förvåna mig över det som står på en rad i utskottets betänkande och som herr Wärnberg skrivit under, medan han från talarstolen försöker förklara saken på ett annat sätt. Antingen är jag oerhört obegävad eller också är det dunkelt sagt från utskottets sida. I utskottsbetänkandet heter det:

»På fastigheter där vedbrandsbehovet tillgodoses med anlitande av främmande arbetskraft torde någon beskattning av bränslevärde ofta inte ske.»

Herr Wärnberg sade att det är naturligt att man skall beskatta värdet, eftersom man får göra avdrag för arbetskraften, men så står det inte här.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte göra en bedömning av vare sig utskottets eller herr Hübinettes förståndsgåvor utan bara förklara varför det inte är fråga om någon beskattning av bränslet som sådant. Samtidigt kan jag bemöta herr Åkerlund.

När man får räkna bort vad arbetskraften kostar på detta bränsle, är det mycket, mycket mera än de exempelvis 470 kronor som normen upptar för en stor bondgård med tre rum. Det kan proportionsvis också gälla större bostäder än trerummare.

Om undantagande från beskattning som naturaförmån av fritt bränsle från egen fastighet

Eftersom man får dra av kostnaden för arbetskraften och normen gäller för bränslet fritt vid bostaden är det således en beskattning av kostnaden för såväl skog som arbete. Är kostnaden för arbetet avdragsgill blir det ingen beskattning av rotvärdet, ty det är noll. Det är egentligen bara en beskattning av den utförda arbetsprestationen, och anlitar man någon att utföra den är kostnaden därför avdragsgill.

Herr Åkerlund frågade vad utskottets socialdemokrater menade med detta. Ja, utskottet är enhälligt i sin uppfattning. Fråga då också vad de borgerliga menar!

Herr ÅKERLUND (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fästa herr Wårnbergs uppmärksamhet på att vad vi diskuterar är beskattningen av s. k. fritt bränsle, inte beskattningen av betalt bränsle.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag ämnade inte delta i denna debatt, men efter den argumentation som förekommit känner jag mig föranlåten att säga ett par ord.

Enligt skattelagen skall förmån av ringa värde ej upptas till beskattning. Vi har ju normen att om förmån av »ringa värde» ej överstiger 400 kronor kan man i vissa avseenden anse att det är en förmån av ringa värde, varför den ej blir föremål för beskattning.

I mitt län är situationen den för de egna företagarna-jordbrukarna att de inte har några anställda varför de har att betala skatt för eget bränsle när de följaktligen inte kan göra avdrag för omkostnaderna för att anskaffa detta bränsle. Vad använder man då för bränsle? Jo, det är klenvirke, sådant som man hugger utefter åker- och skogskanter för att hålla rent där, efter dikesrenar, gallringsvirke osv. Det virke som blir kvar består i stort sett en-

dast av klenvirke efter de nya bestämmelserna om massavedens användning och dimension. Det gör att det blir virke som egentligen saknar rotvärde för avsättning, om det över huvud taget går att avsätta, som man använder till eget bränsle.

En skogsarbetare eller arrendator behöver inte vid beskattningen ta upp den förmån som fritt bränsle utgör. Ur den utgångspunkten ter det sig egendomligt för småbrukarna att de skall behöva betala skatt för denna s. k. naturaförmån som klenvirket utgör. Det finns anledning för riksskattenämnden att göra en översyn av nuvarande bestämmelser.

Jag skall därför, herr talman, be att få ansluta mig till herr Åkerlunds yrkande. Jag anser att det är fråga om en förmån av ringa värde som för närvarande beskattas.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten 1.

I fråga om punkten 2, fortsatte herr talmannen, hade yrkats,

dels att utskottets hemställan skulle bifallas,

dels ock, av herr Åkerlund, att riksdagen skulle besluta, att nu gällande normvärde för s. k. hushållsbränsle skulle nedsättas till hälften.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkerlund begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. beskattningen av företagsvinster

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 16 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det av herr Åkerlund under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Åkerlund begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 40.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten 3.

Ang. beskattningen av företagsvinster

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 17, med anledning av motioner angående beskattningen av företagsvinster.

Bevillningsutskottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 59, av herr *Andersson, Ingvar, m. fl.*, samt II: 69, av herr *Magnusson* i Borås och herr *Ringaby*, i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning och förslag om avveckling av dubbelbeskattningen av svenska aktiebolags och svenska ekonomiska föreningars vinster enligt de

riktlinjer som framförts i motionerna; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 682, av herrar *Brundin* och *Åkerlund*, samt II: 815, av herr *Oskarson* och herr *Petersson* i Gäddvik, i vilka föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förslag till årets höstriksdag om införande av samma skattesats för ekonomiska föreningar som för aktiebolag.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 59 och II: 69 samt

2) motionerna I: 682 och II: 815.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Yngve Nilsson* (m), *Gösta Jacobsson* (m) och *Magnusson* i Borås (m), vilka ansett, att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 59 och II: 69 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om avveckling av dubbelbeskattningen av svenska aktiebolags och svenska ekonomiska föreningars vinster enligt de riktlinjer som framförts i motionerna; samt

2) av herrar *Lundström* (fp), *Tistad* (fp) och *Ahlmark* (fp), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (m):

Herr talman! Denna fråga är något av en gammal grammofonskiva, som vi känner igen. Det är ett tema som kan spelas med många variationer, men jag skall bespara kammaren från att göra detta alltigenom.

Jag är medveten om att dubbelbeskattningen av aktiebolagsvinsterna är ett element i den svenska företagsbeskattningen, som är djupt förankrat i det svenska skattesystemet av i dag. Inte minst slår regeringspartiet vakt därom. Systemet har sina olägenheter, inte minst när det gäller kapitalanskaffningen. Man har i andra länder kommit med andra lösningar. Av departe-

mentschefens yttrande i propositionen nr 17/1967 fick man det intrycket att företagsskatteberedningen skulle överväga denna fråga, men därav blev intet. Det är därför motionärerna har förnyat sitt förslag om utredning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Som herr Gösta Jacobson sagt har vi i vårt svenska skattesystem en dubbelbeskattning när det gäller aktiebolag och ekonomiska föreningar på det sättet att beskattning sker både hos dessa och hos den person som får utdelning. I praktiken fungerar inte detta system när det gäller mindre företag och familjeföretag, där företagaren tar ut vinster i form av avlöning.

En annan uppluckring av dubbelbeskattningssystemet skedde i och med genomförandet av den s. k. Annellagen, där utdelningar på nyemissioner är avdragsgilla intill fem procent inom en tioårsperiod.

Man kan heller inte se vinstbeskattningen som en isolerad företeelse. Här måste vi föra in alla andra element i företagsbeskattningen, såsom konjunkturinvesteringsfonderna, avskrivningar på lager, maskiner och inventarier m. m. Det hela måste ses som en enhet.

Den beskattningsform vi har, med en dubbelbeskattning som innebär att vinster som plöjs ned i företagen egentligen inte beskattas, har medfört att vi fått välkonsoliderade företag i Sverige. Redovisad vinst beskattas lika antingen det sker utdelning eller inte. Jag trodde att vi var överens om att vi ville ha välkonsoliderade företag, att vi ville ha en beskattningsform som gjorde det möjligt för företag att konsolidera sig och bli starka och att nedplöjda vinster skulle beskattas lindrigare.

Reellt har aktiebolags och ekonomiska föreningars skatter sjunkit genom de avdragsmöjligheter man här

Ang. beskattningen av företagsvinster haft. I jämförelse med fysiska personer betalar den juridiska personen i dag betydligt mindre skatt än tidigare. Man skattar i praktiken, skulle jag vilja säga, för de vinster som man måste plocka fram för att ge de utdelningar som aktieägarna kräver på sina insatta pengar.

De avdragsmöjligheter som i dag finns för aktiebolag och ekonomiska föreningar — jag tänker då framför allt på konjunkturinvesteringsfonderna — har tagits som intäkt för att kräva ytterligare lindringar i beskattningsformen för dem som inte har den möjligheten, nämligen fysiska personer med progressiv beskattning. Det har alltså gjorts gällande att dessa är hårdare beskattade och inte, som motionärerna här hävdar, att det är aktiebolagen som är hårdast beskattade. Motionärerna har tagit två länder som exempel och pekat på att utdelad vinst där beskattas olika mot vinst som plöjs ned i företaget. Men man kommer ändå fram till att företag i de två redovisade länderna för nedplöjd vinst får betala 50 respektive 51 procent i skatt. Jag vågar påstå att det förhållandet inte skapar några välkonsoliderade företag i dessa länder.

Motionärerna konstaterar att ett slopande av dubbelbeskattningen skulle innebära ett skattebortfall för samhället. Det måste betalas av andra. Det är en övervältring av skattebördan på andra grupper. Jag frågar mig om de andra grupperna har större skattekraft än dem det här gäller.

Men vad är motionärernas och reservanternas huvudskäl? Man säger att genom att avskaffa dubbelbeskattningen för aktiebolag och ekonomiska föreningar får vi en bättre fungerande kreditmarknad här i landet. Då skulle jag vilja fråga herr Gösta Jacobsson: Är vår kreditmarknad sämre än andra länders? Är det en dålig kreditmarknad vi har när vi under 1968 ställde 20 miljarder kronor till låntagarnas förfogande, eller om vi tar den reella kreditmarknaden, obligationslån och dylikt, 13 miljarder kronor? Vi hävdar oss mycket

Ang. beskattningen av företagsvinster

väl jämfört med andra länder då det gäller att hålla en fungerande kreditmarknad. Det rör sig bara i obligationslån om cirka 10 procent av vår bruttonationalprodukt. Det är klart att man kan vilja ha ännu mer. Man kan kräva att det skall finnas ändå mer pengar att låna. Jag tror att vi aldrig någonsin kommer att kunna låna ut så mycket pengar som önskas, till rimliga räntor. Jag tror att det tillskott den svenska kreditmarknaden skulle få genom att vi ändrar dubbelbeskattningen bleve så litet att det inte spelar någon större roll i detta sammanhang.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Jag hade inte tänkt göra något stort nummer av detta ärende, men jag kan inte underlåta att gå in på vissa punkter som herr Wårnberg drog fram. Han talade i slutet av sitt anförande utförligt om kreditmarknaden. Jag kan inte förstå vad kreditmarknaden har med den här beskattningen att göra. Herr Wårnberg tänkte kanske på kapitalmarknaden; att det kan vara lättare eller svårare att få kapital till nyemissioner m. m. när det gäller aktiebolagen.

Det är klart att jag ur min synvinkel måste sätta högt värde på den konsolidering som finns inom det svenska näringslivet. Inte minst uppskattar jag detta när det gäller de investeringar och självfinansieringsmöjligheter som denna konsolidering har skapat. I det hänseendet hyser jag samma åsikt som herr Wårnberg, åtminstone så som han uttryckte den nu.

Däremot vill jag i någon mån opponera mig mot ett annat uttalande av herr Wårnberg — och jag tror att bevillningsutskottets ordförande också brukar föra fram detta — nämligen att de juridiska personerna är så lågt beskattade i vårt land. Det kan låta sig sägas rent formellt, men i realiteten är det inte så.

Företagen måste nämligen i viss mån betala de fysiska personernas skatt genom att marginalskatteerna — särskilt på tjänstemannansidan — drivit upp lönerna så högt. På det sättet måste företagen på lönesidan betala en vad man väl skulle kunna kalla indirekt skatt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Med avseende å punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 17 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Om rätt att bortforsla på svenskt territorialvatten grundstött fartyg

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;
Nej — 21.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därefter utskottets hemställan i punkten 2.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motion om frivillig medling i samband med äkten-skapstvist;

nr 11, i anledning av motion om borttagande ur brottsbalken av påföljden suspension; och

nr 12, i anledning av motioner om begränsning av straffbestämmelsers användningsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om rätt att bortforsla på svenskt territorialvatten grundstött fartyg

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner om rätt att bortforsla på svenskt territorialvatten grundstött fartyg.

I de likalydande motionerna I: 750, av fröken *Stenberg*, samt II: 863, av herr *Åkerlind* och herr *Nilsson* i Agnäs, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om förslag till ändring av gällande bestämmelser så att fartyg som gått på grund inom svenska territorialgränser, kunde flyttas av svenska myndigheter, om det visade sig, att ägaren till fartyget icke vore villig att vidkännas kostnaden för bärgande av vraket.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

att förevarande motioner, I: 750 och II: 863, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Fröken **STENBERG** (m):

Herr talman! Första lagutskottet har i sitt utlåtande nr 13 behandlat en motion som föreslår ändring av gällande bestämmelser så att skepp som gått på grund inom svenska territorialgränser och som inte bärgats av ägaren skall kunna flyttas eller tas bort genom svenska myndigheters ingripande.

Sedan motionen väckts har frågan genom justitieombudsmannaskrivelse av den 7 februari innevarande år gjorts till föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, och utskottet anser det därför icke erforderligt att riksdagen tar något initiativ i ämnet.

Det är möjligt att den komplicerade frågan, med hänsyn till bl. a. försäkringsbestämmelser, måste utredas grundligare och att ytterligare tid erfordras för att lagtext skall skrivas etc. Men jag vill gärna i det här sammanhanget erinra om att denna motion blivit väckt efter det att dryga två års försök — bl. a. från länsstyrelsehåll — att komma till rätta med detta problem om bortforsling av fartygsvrak inte givit något som helst resultat.

Ett konkret exempel är följande. Alltsedan december 1966, då ett fartyg gick på grund i Kvarken utanför Holmsund och 13 grekiska sjömän så tragiskt fick sätta livet till, ligger fartygsvraket fortfarande kvar på grundet, intill farled och nära den hamn över vilken bland annat en mycket stor del av turistströmmen mellan Finland och Sverige går. Sjöfartsstyrelse och länsstyrelse har inte ansetts ha befogenhet att ingripa och låta föra bort vraket.

I egenskap av motionär och kanske också som turistnämndsordförande hoppas jag emellertid att ansvariga myndigheter snarast möjligt skall kunna knäcka detta juridiska problem — och göra det innan sommarens turistström sätter in. Jag anser att detta ärende är en

Ang. kyrkofriden

miljöfråga, det är en fråga om landskapsvård av principiellt stor räckvidd. Det gäller också att rädda ekonomiska värden. För två år sedan hade fartygsmaskineriet kunnat bärgas, nu har de dyrbara motorerna rostat sönder.

Jag har, herr talman, intet yrkande men vill gärna uttala en förhoppning om att de lagändringar, som finns skisserade i första lagutskottets utlåtande nr 13, snarast möjligt kommer till stånd för att kunna tillämpas bl. a. så att vraket Sinergasia på Lövvörundet kommer bort.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motioner om vidgad straffbarhet vid rattonykterhet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. kyrkofriden

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner angående kyrkofriden.

I de likalydande motionerna I: 139, av herr *Svenungsson m. fl.*, samt II: 157, av herr *Nilsson* i Agnäs och herr *Werner*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om översyn av lagstiftningen vad gällde kyrkofriden och utredning om möjligheterna att genom allmän upplysning och undervisning, t. ex. i skolor och massmedia, åstadkomma ett slut på ohelgandet av kyrkor och kyrkogårdar.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 139 och II: 157, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herr *Wiklund* i Stockholm (fp).

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Till detta utlåtande över den motion om kyrkofriden, som väckts av företrädare för moderata samlingspartiet, finns fogat ett särskilt yttrande som kanske skulle kunna ge intryck av att vi inom utskottet haft något olika uppfattning om de frågor som är aktualiserade i motionen. Utskottet har emellertid varit alldeles utomordentligt enigt i sin indignation mot sådana uppträdanden som inriktas på vanhelgande av kyrkor och kyrkogårdar. Det är naturligtvis inte lätt och det kanske inte heller är riktigt att i ett utlåtandes litet torra prosa uttrycka den indignation som faktiskt präglade utskottsbehandlingen av detta ärende. I de uttalanden som gjordes tog man upp frågan om den brist på allmän hänsyn och den okunnighet om andra människors känslor, som ett störande uppträdande på helgade platser kan framkalla hos många människor.

När detta ärende behandlades trodde jag för min del att det gällde en företeelse av typisk storstadskaraktär, någonting som vi kan uppleva i kyrkorna i Klara etc. när som helst, men under utskottsbehandlingen upplystes att detta är ett allvarligt problem över hela landet. Det är glädjande att kunna konstatera att oavsett politisk partitillhörighet och religiös uppfattning var vi eniga i detta ärende.

Jag vill, herr talman, vidare ha understruket att det i utskottsutlåtandet gjorts ett uttalande om att bevakningen av kyrkor och kyrkogårdar bör ges en hög prioritet från polismyndigheternas sida. Jag hoppas att detta skall observeras av dem som har ansvaret för denna sak och att de personalbehov på andra områden som kan uppstå på grund av en sådan prioritering skall kunna bli tillgodosedda i vederbörlig ordning.

I herr Lidgards anförande instämde herrar *Svenungsson* (m), *Schött* (m) och *Karl Pettersson* (m).

Ang. kyrkofriden

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga därför att motionärerna är ute i ett angeläget ärende, frågan om kyrkofriden, hur man skall kunna bevara respekten för helgade rum och platser. Utskottet säger att en vidgad upplysningsverksamhet och fostran i skolorna kan öka respekten för de värden som motionärerna slår vakt om. Men man säger också att vad som har inträffat — man kallar det intermez-zon — är »uttryck för ungdomligt självsvald, som bottnar i allmän brist på hänsyn eller i okunnighet om de känslor som störande uppträdande på dessa platser väcker hos många människor».

I mitt eget län har det inträffat två år efter varandra att julottor störts av ungdomar. Det finns inget försvar för detta. Jag beklagar de ungdomar som uppträder så att de stör julottefriden. Detta är ett beklämmande drag i svenskt samhällsliv som, skulle jag dock tro, tillhör sällsyntheterna, men det finns anledning att påpeka vad som skett.

Utskottet hoppas att religionsundervisningen skall främja elevernas förståelse och respekt för olika uppfattningar i livsåskådningsfrågor. Jag vill säga att vad både skolan och hemmen har att göra är att skapa aktning och respekt för andliga och religiösa värden. Vi som tillhör en äldre generation fick det arvet med oss från våra hem, från vår skola och från vår konfirmationsundervisning. Det har inte varit någon belastning för oss utan tvärtom ett stöd och en styrka att kunna förstå och känna vilken betydelse dessa värden har.

Opinionsbildarna har också ett mycket stort ansvar. Man blir beklämd när man lägger märke till radions och televisionens insatser. Där används ord som sårar många människor. Av massmedia borde kunna krävas hyfs och ett uppträdande som skapar aktning för andliga värden. Vad som där visas vid vissa tillfällen både bryter ner och sårar

många människor, vilka fått sin uppfattning grundad på det sätt som jag nyss har redovisat. Det finns områden som är okränkbara. Dit hör kyrkorummet och andaktsplatserna. Det finns anledning att betona detta.

Till utlåtandet har fogats ett särskilt yttrande i vilket sägs att det behövs mera polisbevakning osv. För min del vill jag säga att detta ändå inte löser problemet. Det gäller att åstadkomma hänsyn och ge kunskaper om kyrkorums och kyrkorums okränkbarhet. Människor måste förstå betydelsen av kyrkogårdens fridlysning och gudstjänstens helgd. Jag tror att bristen på det området beror på att man skall vara så tuff och modern i dag. Man har tappat bort många av de värden som utgör bakgrunden till motionen, och det har gjort att vi har fått bekymmer bl. a. på det sättet att somliga människor uppträder störande och vanhelgade.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande i det här läget än om bifall till utskottets hemställan. Jag måste dock säga att jag är litet förvånad över utskottet. Det anser nämligen att något initiativ av riksdagen inte erfordras. Jag tror att det finns anledning för oss som sitter i riksdagen att verkligen ta vårt ansvar och söka medverka på alla vis till att skapa en annan tingens ordning och en annan grunduppfattning, så att dessa värden skall kunna hållas i helgd på ett bättre sätt än som sker för närvarande.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Som herr Lidgard redan framhållit, har första lagutskottet tagit synnerligen allvarligt på denna sak och diskuterat den mycket ingående.

Alla i utskottet har varit överens om att fördöma sådana här handlingar. Jag har svårt att förstå att aggresiva ungdomar skall kränka just kyrkan och kyrkofriden. Botemedlet är väl upplysning och fostran, vilket också utskottet fram-

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

hållit, och denna fostran måste ske först i skolan och sedan i ungdomsorganisationerna. För min del vill jag understryka betydelsen av att man försöker erbjuda dessa rotlösa ungdomar meningsfyllda sysselsättningar, speciellt under helger, då de upplever sysslösheten som mycket svår och påträngande.

Sedan har herr Eric Carlsson talat om massmedias stora betydelse, och visst har dessa sitt inflytande. Men om människor har den sunda inställning som skall grundläggas just i skolan kan de nog skilja på det som är riktigt och inte riktigt även när det gäller program som ges i radio och TV.

Dessutom har kyrkan själv ett stort ansvar härvidlag och måste se till att kyrkorummet helgas. I ytterlighetsfall finns också möjlighet att tillkalla polis.

I slutet av utlåtandet skriver utskottet att det finner det värdefullt att dessa frågor ställts under debatt och detta kan kanske skapa större förståelse och respekt för dessa värden, som vi alla är överens om att vi skall försvara. Men vi anser inte att man vinner någonting på ett särskilt initiativ från riksdagens sida. Utskottets uttalande får i stället ses som en allmän önskan och hemställan till dem det vederbör att slå vakt om dessa värden och skydda kyrkofriden även i framtiden. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motioner om ersättning ur dödsbo för viss vård, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna första lagutskottets memorial nr 18, föranlett av kamrarnas skiljak-

tiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 3 i anledning av motioner om viss översyn av medborgarskapslagstiftningen.

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motioner angående förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

Andra lagutskottet hade behandlat fem till lagutskott hänvisade motioner:

1) de likalydande motionerna I: 41, av herr *Kristiansson, Axel*, och herr *Carlsson, Eric*, samt II: 52, av herr *Jonasson m. fl.*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt provning samt förslag rörande en sådan reformering av berörda regler i ATP-systemet, att den nuvarande disproportionen mellan avgift och förmån för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade avlägsnades i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna I: 790, av herrar *Wirtén* och *Levin*, samt II: 864, av herrar *Ahlmark* och *Mundébo*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan reformering av berörda regler i ATP-systemet, att den nuvarande disproportionen mellan avgift och förmån för del- och korttidsanställda avlägsnades; även-
som

3) motionen II: 904, av herrar *Sundman* och *Ullsten*, i vilken motion anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt provning samt förslag om sådan ändring av bestämmelserna angående pensionsgrundande inkomst in-

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

om tilläggspensioneringen, att vid avgiftsberäkningen för förvärvsarbete med inkomst av både anställning och annat förvärvsarbete basbeloppet i första hand avräknades mot inkomsten av annat förvärvsarbete i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att motionerna I: 41 och II: 52, såvitt anginge deltids- och korttidsanställda, samt I: 790 och II: 864 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionen II: 904 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

C. att motionerna I: 41 och II: 52, såvitt anginge femtonårsregeln och trettioårsregeln, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts, vid utskottets hemställan under A och B, av herrar *Hübinette* (m), *Andreasson* (cp), *Skagerlund* (fp), *Axelson* (fp), *Gustavsson* i Alvesta (cp), *Jonsson* i Mora (fp) och *Ringaby* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A och B hemställa,

A. att riksdagen med bifall till motionerna I: 41 och II: 52, såvitt anginge deltids- och korttidsanställda, samt motionerna I: 790 och II: 864 ävensom i anledning av motionen II: 904 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i enlighet med vad reservanterna anförts;

B. att motionen II: 904, i den mån den icke besvarats genom vad reservanterna hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ANDREASSON (cp):

Herr talman! Frågor som berör förhållandet mellan avgifter och förmåner inom ATP har varit föremål för uppmärksamhet i riksdagen alltsedan till-

komsten av tilläggspensioneringen. I motionerna I: 41 och II: 52 från centerhåll har de deltids- och korttidsanställdas ställning i pensionssystemet ånyo aktualiserats.

Såsom framhålles i motionerna medför den nuvarande finansieringen av tilläggspensioneringen att betydande avgiftsbelopp erläggs för korttids- och deltidsanställda utan att de anställda får någon pensionsrätt. I andra fall erläggs avgifter för anställda av den åsyftade kategorin utan att dessa erhåller rätt till så stor pension som avgifternas storlek skulle motivera. De människorna återfinns dessutom ofta inom låginkomstgrupperna. Det är förklarligt om dessa grupper, vilkas problem berörs i motionerna, har svårt att förstå det riktiga och rättvisa i att inbetalade avgifter så dåligt överensstämmer med tillgodoförda pensionspoäng.

I den mån vederbörande arbetstagare driver egen rörelse — antingen som huvudnäring eller som binäring till en deltids- eller korttidsanställning — har visserligen pensionsrätt erhållits från arbetsanställningen, men avgifterna har helt fått bestridas av individen själv under förutsättning att arbetsinkomsten ej uppgått till basbeloppet. Inkomsten från anställning läggs i botten och inkomsten från den egna rörelsen läggs ovanpå vid beräkning av avgift.

Dessa problem tas upp i motion II: 904. Motionärerna vill få till stånd en ändring av de berörda reglerna, så att vid beräkningen av egenavgift basbeloppet i första hand skall avräknas på inkomsten av annat förvärvsarbete än anställning.

Vad beträffar 30- och 15-årsreglerna så innebär dessa beaktansvärda fördelar för många försäkrade. Motionärerna vill givetvis inte föreslå någon försäkring för dessa. Men det finns vissa grupper, främst låginkomstgrupper, som inte lika bra som andra kan dra nytta av dessa fördelar. Det gäller här låginkomsttagare, som tidigt kommer ut i

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

förvärvslivet och för vilka avgifter erläggs till pensioneringen under avsevärt längre tid än för vissa andra inkomsttagare. Det är också att märka att dessa inkomsttagare i regel har relativt konstant årsinkomst på låg nivå. De kan sålunda inte dra någon större nytta av 15-årsregeln, som i stället gynnar grupper med brant stigande inkomster under senare delen av sin aktiva tid. Vi i centern anser det vara mycket angeläget att berörda grupper av försäkrade kan få pensionsrätt även för pensionsgrundande år överstigande 30. Även i dessa frågor anser vi det vara befogat med en utredning.

Då riksdagen 1960 behandlade motioner i dessa frågor, hemställde andra lagutskottet att, enär erfarenhet ännu inte vunnits om reglernas verkningar, motionerna inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Så lång tid måste nu anses ha förflutit sedan reglerna trädde i kraft, att en översyn bör komma till stånd. Motionärerna i år har yrkat att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i ärendet.

När dessa problem tidigare diskuterats i riksdagen har man hänvisat till att de har samband med finansierings-systemet i stort inom socialförsäkringens område och att detta system var föremål för utredning. Det åsyftade utredningsarbetet har avslutats utan att leda till något resultat för socialförsäkringarnas del. Med hänsyn härtill är det nödvändigt att man genom separata åtgärder söker komma till rätta med de i motionerna aktualiserade problemen. Hänvisningen till den allmänna konstruktionen av tilläggs-pensionssystemet kan inte i längden motivera att man underlåter att lösa den rättvisefråga som föreligger. Enligt min och motionärernas mening bör man, även om man inte kan få absolut överensstämmelse, sträva efter så stor överensstämmelse mellan avgift och pension som är möjlig utan att äventyra tilläggs-pensioneringens uppbyggnad.

Såsom anförts i reservationen är nuvarande förhållanden otillfredsställande, och olägenheterna drabbar till övervägande del personer med relativt små inkomster.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen, som avgivits av utskottets samtliga icke socialistiska ledamöter och som innebär att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i frågan.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Två av dessa motioner är gamla bekanta, som har varit föremål för riksdagens prövning vid åtskilliga tillfällen. De gäller full överensstämmelse mellan avgifter och förmåner. Det nya är motionen av herrar Sundman och Ullsten beträffande det sätt på vilket man skall göra avdrag för basbeloppet. För förvärvsarbete med inkomst av både anställning och annat förvärvsarbete skulle basbeloppet i första hand avräknas mot inkomsten av annat förvärvsarbete.

Den allmänna försäkringen är uppbyggd på ett fördelningssystem, och man har varit angelägen om att få det så enkelt som möjligt. Om man fick ut precis i förmåner vad man erlagt i avgifter, skulle det vara ett individuellt pensionssystem där varje försäkrings-tagare vore registrerad, och det skulle fordra en stor apparat. Jag tror alltså att det finns stora fördelar med det sätt på vilket den allmänna försäkringen är uppbyggd och som innebär att man tar ut avgifterna kollektivt. Det kanske inte alltid ger, som det har sagts, full överensstämmelse mellan å ena sidan avgifterna och å andra sidan förmånerna, men så kan också vara fallet i många andra pensionssystem.

Andra lagutskottet har behandlat frågan vid många tillfällen och uttalat att vi måste ha denna ordning som möj-

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

liggör en billig administration. Utskottet medger också att det kanske i vissa fall inte är överensstämmelse mellan avgifter och förmåner.

Så kommer jag till den nya motionen av herrar Sundman och Ullsten. Där behandlas avdraget för dem som har dels anställning hos arbetsgivare, dels inkomster av annat förvärvsarbete. Motionärerna vill att basbeloppet i första hand skall avräknas mot inkomsten av detta andra förvärvsarbete och icke mot inkomsten från arbetsgivaren. Då möter man ett stort problem, nämligen hur arbetsgivaren skall kunna hålla kontakt med de arbetstagare som har sidoinkomster i form av annat förvärvsarbete. Det är mycket svårt för arbetsgivaren att hålla reda på detta. När arbetsgivaren lämnar deklaration som underlag för beräkning av ATP-avgifterna — det skall ske senast den 31 januari — får han räkna samman alla de anställda och räkna om dem i helårsarbetare och sedan göra avdrag för så många basbelopp som svarar mot antalet årsarbetare. Det är enkelt.

Många kanske skulle tycka att det vore en fördel om man fick göra motsvarande avdrag från inkomsten av annat förvärvsarbete. Men då skulle det kunna bli så att man fick större förmåner än som svarade mot de erlagda avgifterna. Vid behandlingen i andra lagutskottet kom vi fram till att den nuvarande ordningen skall bibehållas, även om det i vissa andra fall, såsom sagts, inte föreligger full överensstämmelse mellan förmåner och avgifter.

Vad sedan gäller regeln att pensionen skall grundas på de bästa femton av de trettio åren så vill jag framhålla att inkomsten under förvärvsåren fördelar sig mellan de olika åren på skilda sätt för olika arbetstagare. En del har kanske de högsta inkomsterna från den anställning där de varit längst, andra har de högsta inkomsterna före 40 år. Men i samtliga fall tar man vid pensionsberäkningen hänsyn till de fem-

ton bästa av de trettio åren. Om någon intjänat pensionsrätt under mer än trettio år, skall man också ta de femton bästa av samtliga år. Pensionssystemet måste vara så uppbyggt att det finns ett visst samband mellan inkomsten och pensionen. Det måste vara en fördel att få räkna med de femton bästa åren. Att det sedan finns grupper som har låga inkomster på ålderns dar måste väl rättas till på andra vägar än via pensionssystemet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande nr 17.

Herr ANDREASSON (cp):

Herr talman! Utskottets talesman har framhållit svårigheterna att i det nuvarande systemet ta hänsyn till de problem som motionärerna pekat på och som även jag berört i mitt tidigare anförande.

Jag skall villigt erkänna att det nuvarande systemet är ett rationellt system. Men det har vissa skönhetsfläckar som det vore angeläget att göra någonting åt. Jag tror inte att det skulle innebära något större ingrepp i de nuvarande reglerna om man försökte tillgodose de synpunkter som framförts här.

När det gäller frågan om inkomsttagare som har inkomst av såväl anställning som annat förvärvsarbete, t. ex. av rörelse, har reservanterna här anvisat en väg som jag tycker skulle vara framkomlig och rättvis. De säger att man vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för en deltids- eller korttidsanställd med inkomst jämväl av annat förvärvsarbete kan fördela basbeloppsavdraget på inkomsten av anställning och inkomsten av annat förvärvsarbete i förhållande till inkomstdelarnas storlek. Därigenom skulle överensstämmelse uppnås mellan den del av anställningsinkomsten som arbetsgivaren er-

Om vissa åtgärder mot markspekulation

lägger avgift för och den pensionsgrundande inkomsten som härrör från anställning. Dessutom skulle egenavgiften bli rättvisare avvägd genom att den blev beräknad på den del av den pensionsgrundande inkomsten som återstår sedan en proportionell del av basbeloppet avdragits.

Jag tror inte heller att det skulle innebära några större svårigheter att genomföra ett sådant system. Jag kan föreställa mig att arbetsgivaren i den löneuppgift han lämnar skulle kunna göra en anteckning om hur han beräknat basbeloppsavdraget. Den arbetsgivaruppgiften insorteras sedan taxeringsmyndigheterna i vederbörande inkomsttagares deklaration. Man borde därför kunna få ett system där arbetstagaren tillgodoräknas det basbeloppsavdrag som arbetsgivaren gjort och arbetstagaren dessutom får sin del av basbeloppet avdragen från inkomsten av annat förvärsarbete.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkterna A och B samt därefter särskilt rörande punkten C.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkterna A och B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andreasson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17 punkterna A och B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andreasson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 53.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten C.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av motioner om avgångsbidrag i vissa fall; och

nr 19, i anledning av motioner om en allmän arbetslöshets- eller sysselsättningsförsäkring.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om vissa åtgärder mot markspekulation

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner om vissa åtgärder mot markspekulation.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lag-

utskott hänvisade motioner, nr 87 i första kammaren av herr *Werner* och nr 103 i andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag om att endast samhälleligt ägd mark skulle kunna stadsplanläggas.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 87 och II: 103 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Alltsedan andra världskriget har mark- och bostadspolitikens utformning intagit en framträdande plats i de politiska diskussionerna och övervägandena i vårt land. Under denna tid har initiativ och goda uppslag ingalunda saknats. Trots att vissa åtgärder vidtagits kan man hävda att vi alltjämt står långt från en acceptabel lösning av problemet.

En av huvudorsakerna är att såväl exploateringsmarken som det äldre fastighetsbeståndet ligger i privata händer. De samhällseliga, framför allt kommunala, strävandena till långsiktig utbyggnadsplanering försvåras genom att tvånget till dyrbara och tidsödande förhandlingar med privata ägare av mark och fastigheter stundom blir så långdragna att fastigheten har hunnit byta ägare en eller flera gånger och starkt stigit i pris.

I landets expansionsområden, framför allt i storstadsområdena, är möjligheterna till spekulationsvinster på markaffärer så stora att kommunerna ofta inte kan delta i priskapplöpningen beträffande begärliga markområden. Detta förhållande uppmärksammades också av 1963 års markvärdekommitté som skrev följande: »Man är i den allmänna diskussionen väl medveten om att markvärdestegringen väsentligen är

Om vissa åtgärder mot markspekulation
en effekt av samhällets utveckling samt att prisuppgången på mark orsakar beaktansvärda utgiftsökningar både för den enskilde och för samhället.»

Markvärdekommittén lade fram tre förslag: dels att kommun erhåller förköpsrätt till fastighet inom sitt område, dels att gällande regler om tomträtt i vissa avseenden ändras och dels att reglerna om realisationsvinstskatt på jordstyckningsrörelsen revideras.

1967 antogs så lagförslag grundade på markvärdekommitténs förslag och ansågs, som utskottet säger i sitt utlåtande, »komma att erbjuda en godtagbar lösning av markvärdestegringens problem». Varken vi från vårt parti eller många socialdemokrater ansåg emellertid detta vara tillräckligt och en godtagbar lösning. Förköpslagen medger inte någon pridförhandling mellan kommun och säljare. Kommunen är tvingad att betala det pris som överenskommit mellan köpare och säljare. Kommun kan heller inte genom förköpslagen framtvunga ett önskat markförvärv vid viss tidpunkt utan kan träda in först när ägaren är beredd att avhända sig marken.

Den kommunala förköpsrätten innebar en seger för principen om det allmännas förstfödsrätt till mark för bebyggelse, men lagstiftningen är behäftad med avsevärda brister, vilket motiverar allvarliga tvivel på att denna lag skall kunna bli ett instrument med avgörande betydelse för en lösning av kommunernas markfrågor. Det är orimligt, anser jag, med en kommunal förköpsrätt så konstruerad att kommunerna bara får överta mark på de villkor som gjorts upp mellan köpare och säljare. Det måste vidare anses otillräckligt att ha en markvinstbeskattning med vilken man endast till en del kan dra in den värdeökning som ett markområde genomgått till följd av i första hand samhällseliga insatser.

Inte blir det heller mycket lättare för en kommun om den i dag skulle hamna i samma läge som t. ex. Nacka

Om vissa åtgärder mot markspekulation

stad gjorde för ett par år sedan, innan den här lagen trätt i kraft, då Wallenberg fann det förenligt med sina intressen att sälja av en del av sitt markbestånd, inte till Nacka stad utan till två privata byggnadsföretag för den uppgivna summan av i runt tal 20 miljoner kronor. Detta pris var givetvis betingat av de förberedande investeringar som staden gjort, därför att staden i god tro räknat med att köpa området. Hade förköpslagen funnits vid den tidpunkten skulle visserligen kommunen kunnat träda in som köpare — men till vilket pris? Jo, till det pris som hade överenskommit mellan Wallenberg och de två privata byggfirmorna och, som jag nyss sade, var betingat av stadens egna förberedande investeringar.

Exemplet visar det otillräckliga i den nuvarande lagstiftningen. Framför allt visar det att förköpslagstiftningen är ett otillräckligt medel i detta sammanhang. Därför aktualiseras ytterligare det gamla kravet om en revision av expropriationslagstiftningen så att expropriation kan genomföras enklare, snabbare och billigare. I det avseendet är det besked som lämnats i utskottsutlåtandet positivt, eftersom där sägs att »enligt vad utskottet erfarit avser expropriationsutredningen att under innevarande år avge ett betänkande, vari möjligheterna att genom expropriationslagstiftning angripa frågan om oförtjänt markvärdestegring kommer att behandlas».

Trots detta tror vi inte att kampen mot markspekulation kan bli effektiv, förrän samhällets möjligheter att påverka markdisponeringen på ett radikalt sätt utbyggs. Vi har därför i motionsparet I: 87 och II: 103 föreslagit att samhälleligt ägande av marken göres till förutsättning för att stadsplaneläggning av densamma skall få ske. Vi menar att om endast kommunalt eller statligt ägd mark kan stadsplaneläggas blir den privata markspekulationens möjligheter på ett mycket avgörande sätt beskurna. Privat mark, tänkbar för bebyggelse, måste i så fall förr eller

senare avyttras till det allmänna, och möjligheterna till spekulationsvinster vid markaffärer skulle på det sättet kunna beskäras.

Mot detta förslag anför utskottet enligt vår mening en föga övertygande argumentation, i det man hänvisar till de lagförslag angående förköpsrätt, ändringar i tomträttslagstiftningen och ändrade bestämmelser beträffande realisationsvinstbeskattningen som antogs 1967. Det var, som jag sagt tidigare, åtgärder i rätt riktning men ändå helt otillräckliga. Argumentet att dessa beslut varit i kraft så kort tid att det därför är för tidigt att dra några bestämda slutsatser om deras verkan övertygar heller inte. Det övertygar inte därför att i utskottets i långa stycken utförliga utlåtande vidgår man på en rad punkter i sak kritiken från vårt håll och även från andra håll om otillräckligheten i den nuvarande lagstiftningen. Detta är i och för sig inget nytt när det gäller denna fråga. Det har under årens lopp gjorts många riktiga konstateranden och dragits många riktiga slutsatser. Det är därför som jag tycker att tveksamheten från regeringens sida att omsätta dessa slutsatser i praktiken är så beklaglig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionsparet I: 87 och II: 103.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att markfrågan hör till de frågor som det är besvärligast att komma till rätta med.

I markvärdekommittén, där jag själv hade tillfälle att sitta, konstaterade vi att markpriserna gått i höjden ganska kraftigt, inte minst under 1950- och 1960-talen. Vi anvisade också vägar för att komma till rätta med dem. Det är bara en del av de möjligheter som finns. Jag vill understryka att vid sidan av förköpslagen och den som jag ser det förbättrade beskattningen ur samhällets synpunkt, samt de förbättringar som

gjordes beträffande tomträtten m. m., anser jag att det allra väsentligaste bidraget kommer när expropriationsutredningen blir färdig och vi får en modernare expropriationslagstiftning, som blir det komplement som behövs för att förköpslagen skall kunna få bättre effekt.

Samhället är inte utan medel, herr Werner, när det gäller att åstadkomma en hyfsning av problemet. Men vi skall veta att detta ingalunda är någon lätt sak. Om vi bara tar beskattningsfrågan så kan vi konstatera att om man lade en alltför hög beskattning på detta område skulle tomtpriserna stiga ännu mer. Det är alltså ingen kungsväg till en lösning av markvärdeproblemen.

Herr Werner säger att utskottet enligt hans förmenande inte angivit tillräckliga skäl för att avstyrka motionen. Men, herr Werner, om inga andra skäl är begripliga så har vi ändå ekonomin att tänka på. Varifrån skall kommunerna få tillräckligt med pengar för att köpa all den mark som herr Werner anser att kommunerna måste ha, eftersom all mark som får bebyggas skulle vara kommunalägd mark? Jag behöver bara ställa frågan för att vi skall få problemet belyst. Det finns i dag inga realistiska möjligheter att klara detta. Jag har full förståelse och all respekt för dem som säger att kommunerna skall ha mer mark. Det tycker jag är en av de viktigaste sakerna. Men den marken måste naturligtvis köpas allteftersom kommunerna växer. Kommunerna skall ha en god markreserv för 10—15 år framåt, och man måste se till att de får den. Men man kan naturligtvis inte tänka sig att kommunerna skall lägga under sig all mark för att klara bebyggelsen.

Kommunerna har ytterligare ett redskap i planmonopolet, och det är sannernligen inte att förakta. Därigenom kan en kommun leda utvecklingen, bestämman var byggnaderna skall förläggas osv. Våra kommuner är alltså inte helt utan möjligheter att påverka utvecklingen.

Om vissa åtgärder mot markspekulation

Herr talman! Jag anser att utskottet har anfört fullt vägande skäl för avslag på motionen. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! De olika faktorer som herr Karlsson räknade upp ger i och för sig inget argument mot det förslag som vi har ställt i denna fråga. Dessa faktorer är vi helt överens om, det är bara det att jag och andra med mig anser att de är otillräckliga. Det tror jag att herr Karlsson också är på det klara med. Det var inget argument i och för sig att ta upp frågan var kommunerna skall få pengar ifrån till all denna mark. Vårt förslag syftar i första hand till att hindra att marken skall stiga i pris. Sedan är det inte fråga om att kommunerna skulle från den ena dagen till den andra i och med det här förslaget få tillfälle att köpa mark.

När jag säger att utskottets argumentation inte är särskilt övertygande därför att lagstiftningen trädde i kraft så sent som den 1 januari förra året och att det är för tidigt att dra några bestämda slutsatser, reser sig frågan: Varför har man inte tidigare tagit itu med dessa problem? Det är ju inte på något sätt några nya frågor utan man har — som jag sade i mitt första anförande — ända sedan andra världskrigets slut tagit upp dessa frågor och varit på det klara med att de måste lösas. Därför kan man i dag inte skylla på tidsbrist.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag vill erinra herr Werner om att utredningen för att komma till rätta med dessa problem har pågått sedan detta sekels början, men att man varken i Sverige eller någon annanstans fått fram tillräckliga medel och möjligheter för att klara problemen på det sätt man skulle önskat.

Herr Werner säger att kommunisterna inte menar att man från en dag till en annan skall kunna lösa problemen.

Om vissa åtgärder mot markspekulation

Då vill jag fråga herr Werner om det är en hundraårsplan för den kommunala utvecklingen som han avser med sin motion. När får kommunerna tillräckliga medel, tror herr Werner, för att kunna köpa in all den mark som behövs om man menar allvar med motionen att all mark skall ägas av kommunen för att man skall kunna stadsplane-lägga den och på det sättet klara av hela problemet?

Det hela är naturligtvis ett vackert fantasifoster, men det är tyvärr fullständigt orealistiskt.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Om förslaget är ett fantasifoster så delar vi detsamma med det icke obekanta ungdomsförbund som står herr Karlsson mycket nära och vars ordförande nyligen framfört samma tankegångar.

När herr Karlsson talar om tiden vill jag erinra om att redan 1947 lovade dåvarande justitieminister Zetterberg att markvärdestegringen skulle tas upp i samband med revision av expropriationslagstiftningen. År 1949 då expropriationsbestämmelserna behandlades av riksdagen hade justitieministern inte blivit klar med utredningen angående markvärdestegringen men lovade en snabbutredning. Sedan förflöt tre år utan att något hände. Inför 1952 års valrörelse lovade statsrådet Zetterberg att utredning inom kort skulle tillsättas. Först 1954 tillsattes utredningen, alltså sju år efter det man första gången lovat att ta itu med frågan. Utredningen arbetade i tre år till 1957, då den kom med sitt betänkande, men regeringen var då inte beredd att på dess grundval utarbeta något förslag.

Först tre år senare, 1960, togs frågan om markvärdestegringen upp i direktiven för en annan utredning om expropriationslagstiftningen. Ingenting annat hände. Men år 1963 tog statsrådet Zetterbergs efterträdare, justitieminister Kling, upp frågan och tillsatte två nya

kommittéer, de kommittéer vi berört i dag: en för behandling av markvärdestegringen och en för behandling av den kommunala markpolitiken.

Jag tycker, herr Karlsson, inte att detta är någon imponerande takt när det gäller en fråga som man så länge haft klart för sig måste lösas.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Det är en sak, herr Werner, att önska en ändrad ordning men en annan att försöka hitta de redskap som behövs för att klara och hyfsa problemen. Vi har inte legat på latsidan när det gäller att komma till rätta med frågorna, men det är ingen sak som man löser med ett Alexanderhugg utan det krävs mycket för att klara dem.

Vi har beslutat om förköpsrätten som en av våra förutsättningar. Vi har infört en förbättrad realisationsvinstbeskattning, och vi har tagit en förbättrad tomträttslagstiftning på vårt program. Vi har givit kommunerna möjlighet att låna pengar till köp av mark för att kunna överlåta den med tomträtt, och vi håller för närvarande på att utreda en expropriationslagstiftning som skall bli effektivare och ge kommunerna ökade möjligheter. Det är, herr Werner, sannerligen inte att ta nonchalant på frågan, men själva problemet är så svårt att det inte är möjligt att hyfsa det med ett enda grepp.

Vad SSU:s uppfattning beträffar så skulle jag principiellt inte ha något emot en sådan lagstiftning, men i realiteten finns det i dag inga förutsättningar härför. Vilka önskemål vi än må ha kommer vi inte ifrån att det saknas ekonomiska möjligheter. Fråga vilken ansvarig kommunalman som helst i landet som vet hur besvärligt det är att köpa mark osv. om han är med på att inköpa t. ex. stora delar av områdena i och kring en storstad — det är en vacker tanke men den saknar enligt min mening fortfarande möjligheter att realiserar.

Om ett bättre djurskydd

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motioner om upphävande av affärstidslagen; och

nr 15, i anledning av motioner om viss övervakning av från utlandet inkommande motorfordon.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ett bättre djurskydd

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av dels motioner om ett bättre djurskydd, dels motion om överflyttande på polismyndighet av tillsynen över djurskyddet.

Till behandling hade tredje lagutskottet förehaft två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 19 i första kammaren av herr *Sörenson* och herr *Peterson, Eric*, samt nr 23 i andra kammaren av herrar *Sjöholm* och *Werner*. I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning för tillskapandet av ett bättre djurskydd med särskild prövning av frågan om inrättande av en djurens ombudsman.

Vidare hade utskottet behandlat en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 266, av herr *Werner m. fl.*

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 19 och II: 23 samt motionen II: 266 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **SÖRENSON** (fp):

Herr talman! I går diskuterades i andra kammaren det ämnesområde som nu berörs. I dag har riksdagen att politiskt ta ställning till samma fråga.

Såvitt jag kan se är det en fråga om respekt och aktning för det som lever. Det är en fråga om front mot jagiska och destruktiva tendenser, var de än framträder i samhället och vem det än gäller.

Jag tror att herr *Sjöholm*, som skrivit den motion vi nu behandlar, har rätt när han i ingressen till motionen säger att »kultursamhällets utvecklingsgrad i icke ringa mån kan utläsas ur dess attityd mot djuren». Kampen för livets rätt att gestalta sig efter en inre frihet under ansvar har intensifierats i vår tid och är en av de stora brännande internationella frågorna.

Men de här anmärkningarna har väl inte med djurskydd att göra? Svaret blir både ja och nej. I varje fall, herr talman, gäller detta: vår hållning till det som lever uppenbarar vilken kvalitet vårt kollektiva psyke har. Vi är alla här i riksdagen intensivt engagerade i att skapa en stark front mot barnmisshandel. Där gäller det värnlösa varelser som på allt sätt måste få ett effektivt skydd. Vi är överens om att gemensamt bilda front mot destruktiva och jagiska krafter, på vilket samhällsområde de än uppträder. Jag tror att vi också i princip är överens om att vilja skapa en verkligt effektiv front mot djurmisshandel.

Vad är det motionen föreslår? Jo, »att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning för tillskapandet av ett bättre djurskydd med särskild prövning av frågan om inrättande av en djurens ombudsman». Nu säger utskottet att situationen blir bättre och bättre. Jordbruksministern förklarade i går i andra kammaren att han trodde det vara möjligt att inom ramen för nu rådande ordning komma till rätta med de missförhållanden som är för handen. Utskottet har förtroende för

Om ett bättre djurskydd

utvecklingen. Man tror att de lagstiftningsåtgärder som har vidtagits och de utredningar som har pågått kommer att leda till ett effektivare djurskydd. Man säger vidare — som så ofta i liknande sammanhang — att vi bör vänta tills vi fått tillräcklig erfarenhet. Den som inte är expert på området undrar hur länge vi skall vänta. När får vi tillräckliga erfarenheter? Publik observans av detta ämnesområde föreligger uppenbarligen. Jag skall inte uppta tiden med att exemplifiera det som svensk allmänhet både via TV och press blir förtrogen med, men vi vet att situationen tycks vara att djur behandlas på ett otillbörligt sätt. Det förefaller som om djuren plågas och som om deras behandling i de moderna djurfabrikerna underordnas vinstintresset. Det förefaller som om abnormiteter förekommer i kommersiellt intresse. En sådan inställning kan icke godtagas.

Som jag redan har antytt har utskottet god tro på effekten av planerade åtgärder. Man måste då fråga sig varför allmänheten så ofta får kännedom om en utveckling som tycks gå i riktning mot ett förvärrande av förhållandena i stället för det som utskottet tror på: ett undanröjande av kvarvarande brister i kontrollen av djurens vård.

Ett försök att bedöma den situation som för närvarande råder leder mig till den uppfattningen att en utredning i detta ärende är påkallad i syfte att få till stånd ett bättre djurskydd än det vi nu har.

Nya tendenser tycks tränga fram när det gäller attityden till djuren, och detta som följd av ett ökat konsumtionsbehov, vilket i sin tur är en följd av stegrad standard. Utvecklingen är uppenbarligen dubbeltydig. Alldeles säkert ligger det saklighet bakom påståendet att veterinärstyrelsen, hälsovårdsnämnder och andra organ allvarligt strävar att förbättra situationen, men det förefaller som om de står maktlösa gentemot vinstintressets intensiva behov av att på ett sätt som jag tycker är

ovärdigt behandla djur. I den situationen förefaller det inte riktigt att säga att vi väntar och ser vad som händer, det ordnar sig nog med de planer som finns. Situationen synes mig vara så allvarlig att en utredning nu är påkallad.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till motionerna I: 19 och II: 23.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag vill säga till herr Sörenson att vi i utskottet har precis samma grundsyn som den han har redovisat. Det finns inga meningsskiljaktigheter mellan oss och motionärerna.

Under de senaste åren har vi behandlat en rad motioner i det här ärendet, och vi har, det vågar jag säga, vid varje tillfälle sökt bedöma frågorna så sakligt som möjligt. Herr Sörenson sade att situationen synes ha blivit förvärrad. Jag har väldigt svårt att se detta, eftersom påståendet inte belagts med några speciella bevis. Utskottet har anfört att det har gjorts en djurskyddsutredning och en jaktutredning, vilka lett till en lagstiftning som ännu inte har varit i kraft så länge. Därför får vi väl, som brukligt är här i riksdagen, pröva vilken verkan den gällande lagstiftningen har, innan vi ger oss till att ändra den.

Herr Sörenson tog upp frågan om djurfabrikerna. Om vinstintresset skulle leda till att djuren misshandlas eller på något annat sätt kommer till skada, så är det klart att vi måste reagera. Jag vågar försäkra att om det skulle komma fram exempel på djurplågeri och man inte kommer till rätta med problemet med hjälp av den nuvarande lagstiftningen, så skall jag för min del gärna biträda ett förslag om en utredning. Utskottet anser emellertid att den nuvarande lagstiftningen ger möjligheter att ingripa mot människor som bär sig illa åt mot djuren. Utskottet räknar därför med att den lagstiftningen tills

Om rätt att anlita valfri resebyrå vid resa i statens tjänst

vidare är vad vi behöver. Kan det bevisas att lagstiftningen behöver ändras, tror jag att jag vågar försäkra att utskottet — med den allmänna syn som det har på dessa ting — är berett att gå med på inte bara en positiv skrivning utan också förslag till åtgärder.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Jag är tacksam för herr Göran Karlssons mycket positiva syn på den aktuella frågan.

Självfallet är detta en bedömningsfråga. Herr Karlsson har liksom utskottet i övrigt förtroende för de åtgärder som kan vidtas med stöd av den nuvarande lagstiftningen.

Det är väl nästan omöjligt att få statistiska belägg för graden av misshandling. De reportage som föranlett att saken alltmör kommit till allmänhetens kännedom tycks dock ge vid handen att det verkligen är fråga om att djur misshandlas. Här sker något otillbörligt, något som för mig är väsentligt kränks, nämligen den levande verkligheten.

Jag är, som sagt, på det klara med att detta är värderingsfrågor, men jag har bedömt läget så att vinstintresset hävdas med lidande för vad vi brukar kalla oskäligen djur som följd. Mot den bakgrunden anser jag att vi måste handla, och därför har jag yrkat bifall till förslaget om utredning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 19 och II: 23; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sörenson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 19 och II: 23.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr Sörenson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 21.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om rätt att anlita valfri resebyrå vid resa i statens tjänst

Föredrogs änyo tredje lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner om rätt att anlita valfri resebyrå vid resa i statens tjänst.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 814 i första kammaren av herr Åkerlund och nr 935 i andra kammaren av herr Wennerfors.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen med ändring

Om rätt att anlita valfri resebyrå vid resa i statens tjänst

av 1952 års riksdagsbeslut i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådan ändring av principen i kungörelsen nr 523/1952, att valfri resebyrå kunde anlitas för resor som bekostades av statsmedel.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 814 och II: 935 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! I detta utlåtande — föranlett av ett par likalydande motioner, som väckts av herr Wennerfors i andra kammaren och av mig — behandlas en hemställan om sådan ändring av den princip varom beslut fattades av 1952 års riksdag att valfri resebyrå ej kan anlitas för resor som bekostas av statsmedel.

Jag vill säga några ord om ett uttalande av utskottet, nämligen följande passus: »Eftersom statens företagsamhet bör ses som en enhet är det — — — naturligt att statsverkets egna resebyråer i första hand anlitas för resor, som bekostas av statsmedel.»

Jag vill endast framhålla att jag anser att detta uttalande går litet för långt. Vi har bestämmelser som klart säger att konkurrensen mellan privat och offentlig verksamhet skall vara fri på alla områden där det rimligtvis är möjligt. Här är, tycker jag, ett av de områden där konkurrensen bör kunna vara fri. Utskottets uttalande rimmar illa med bestämmelserna i exempelvis upphandlingskungörelsen. Det finns även andra uttalanden som visar på en tendens att offentlig konsumtion också skall motsvaras av offentlig produktion, vilket jag icke kan godta.

För dagen, herr talman, avstår jag från att göra något yrkande.

I herr Åkerlunds yttrande instämde herrar *Lidgard* (m), *Lundström* (fp) och *Karl Pettersson* (m).

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Herr Åkerlunds inlägg var föredömligt kort. Jag skall inte heller tala länge. Jag vill endast uttala en undran över hur man kan se detta som något slags ingrepp i konkurrensbegränsande syfte. Staten är också arbetsgivare, och det vore egendomligt om riksdagens ledamöter och personer som är anställda i departement och verk inte skulle kunna åläggas att utnyttja statens egna resebyråer när det gäller att »inhandla» resor.

Menar herr Åkerlund att vi dels skall ha statliga resebyråer, som i största allmänhet skall stå folk till tjänst, och dels privata resebyråer, dit statens tjänstemän och andra som inte vill anlita statens resebyråer skall ha rätt att vända sig? Skall staten ha extra kostnader för dessa resor? Det är ju det det är fråga om. Nej, det finns ingen rimlig anledning att fördyra resorna för staten.

Redan det anförda är tillräcklig motivering för att yrka avslag på motionerna. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Jag menar att principen om fri konkurrens på lika villkor mellan statliga och andra företag skall tillämpas även när det gäller anlåtande av resebyråer. Det skulle enligt mitt förmenande inte kunna betecknas som någonting annat än en begränsning av den fria konkurrensen om staten i allt större utsträckning skulle bestämma att medel som kommer från statliga anslag skall förbehållas den statliga sfären av produktion.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag anser det riktigt att staten som arbetsgivare bestämmer att statens tjänstemän skall anlita de resebyråer som svenska staten håller sig med. Det skulle vara egendomligt om man införde den princip i statsförvaltningen som herr Åkerlund förordrar.

Ang. anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksförsöksanstalten Röbbäcksdalen

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksförsöksanstalten Röbbäcksdalen

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motion angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksförsöksanstalten Röbbäcksdalen.

I den vid årets riksdag väckta motionen II: 404, av herrar *Lundmark* och *Skoglund*, hade yrkats, att riksdagen skulle besluta antingen ett med 296 000 kronor förhöjt anslag under rubriken Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m.m. för vissa grundförbättringsåtgärder av åkerjorden vid Röbbäcksdalen, eller att beloppet 296 000 kronor skulle fördelas på en tvåårsperiod med 150 000 kronor för budgetåret 1969/70.

Utskottet hade i det nu ifrågakommande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 404 till Byggnadsarbeten m.m. vid vissa för lantbrukshögskolans försöksverksamhet disponerade jordbruksegendomar för budgetåret 1969/70 på kapitalbudgeten under statens affärsverksfonder, domänverkets fond, anvisa ett investeringsanslag av 296 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Mossberger* (s), *Hedström* (s), *Magnusson* (s), *Augustsson* (s), *Manne Olsson* (s), *Arweson* (s), *Johanson* i Västervik (s), *Persson* i Skänninge (s) och *Eskilsson* i Likenäs (s) samt fru *Lindberg* (s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte lämna motionen II: 404 utan bifall.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Det ärende som vi nu skall behandla har tillkommit först efter framställning från lantbrukshögskolan. I denna framställning begärdes 296 000 kronor för vissa grundförbättringsarbeten i Röbbäcksdalen, främst täckdikning av åkerjorden. Denna begäran föranledde ingen åtgärd av Kungl. Maj:t, som således inte tog upp den i statsverkspropositionen, detta av flera skäl. Dels har Kungl. Maj:t att se till att pengarna skall räcka även till andra angelägna uppgifter, dels finns det möjligheter att få dessa arbeten utförda utan att de direkt belastar statsbudgeten.

Herrar *Lundmark* och *Skoglund* i andra kammaren har väckt en motion med samma yrkande som lantbrukshögskolan har gjort. Som framgår av utlåtandet har det blivit majoritet i utskottet för bifall till denna motion. Utskottsmajoriteten motiverar sin ståndpunkt med att det som en följd av 1962 års riksdagsbeslut blivit nödvändigt att utvidga åkerarealen vid Röbbäcksdalen. Det har också blivit en utvidgning, och cirka 80 hektar ny åkerareal har tillförts försöksstationen. Nu kan man ställa frågan om det var alldeles nödvändigt med detta tillskott på 80 hektar när man redan dessförinnan hade 100 hektar. Det är naturligtvis en utvidgning som kostar mer än den smakar, och den har krävt och kommer att kräva stora kapitalinvesteringar.

Det kan också enligt min mening ifrågasättas om det är lämpligt att skaffa sig så dålig jord att man där inte ens kan producera tillräckligt med foder till djuren. Vi reserverar är inte alls motståndare till rationell drift. Men det kan diskuteras om man i dagens läge skall uppodla och iordningställa så dålig mark när vi måste lägga ned jordbruk med kanske bättre jord för att hindra överskottsproduktion.

Även om man kan ha en avvikande mening om huruvida en så stor försöks-

Ang. anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksförsöksanstalten Röbbäcksdalen gård behövs eller inte har vi reservanter med hänsyn till vad som redan har gjorts i denna fråga inte velat direkt motsätta oss att begärda förbättringsarbeten blir utförda. Men vi har inte velat vara med om att de skall belasta kapitalbudgeten för nästa budgetår. Här är det nämligen så att en del arbeten vid lantbrukshögskolans avdelning i Röbbäcksdalen tidigare har utförts som beredskapsarbeten, och i princip borde nu aktuella dräneringsarbeten också kunna komma i fråga som beredskapsarbeten. Den mark som skall täckdikas i Röbbäcksdalen är dessutom upptagen under domänverkets markfond, och då finns också den möjligheten att domänverket självt utför detta arbete, vilket enligt min mening vore naturligt.

Då förutsättningar således finns att få här ifrågavarande arbeten utförda utan att man behöver anvisa medel på kapitalbudgeten genom att i stället låta domänverket utföra arbetena yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen.

Herr SKAGERLUND (fp):

Herr talman! Såsom framgår av utskottshandlingarna beslutade riksdagen 1949 att en central forsknings- och försöksanstalt på jordbrukets område skulle inrättas i Norrland och förläggas till Röbbäcksdalen i närheten av Umeå.

Under 1950- och 1960-talen har denna försöksanstalt byggts ut i olika etapper. Numera är Röbbäcksdalen förlägningsort för såväl fält- och trädgårdsförsök som husdjursförsök. 1962 års riksdagsbeslut om husdjursförsök i Röbbäcksdalen har resulterat i att en försöksladugård för 180 nötkreatur samt ett fårhus för 300 tackor har uppförts. En så betydande mängd djur kräver naturligtvis stora foderproducerande arealer. Röbbäcksdalen omfattar numera 180 hektar åkerjord, varav 80 hektar nytillskott. Av nyförvärvet är 68 hektar odikade och i omedelbart behov av omfattande grundförbättringsarbeten.

Lantbrukshögskolan har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1969/70 begärt anslag med 296 000 kronor och framhållit vikten av att dessa grundförbättringsarbeten blir snabbt utförda.

Problemen vid Röbbäcksdalen har ytterligare påtalats och understrukits i motion II: 404 av herrar Lundmark och Skoglund. Som länsbor känner motionärerna väl förhållandena på platsen och behovet av dessa förbättringsåtgärder.

Vid utskottsbehandlingen har man funnit att alla skäl talar för att berörda förbättringsarbeten kommer snabbt till stånd. De begärda förbättringsåtgärderna vid Röbbäcksdalen är en grundläggande förutsättning för att tidigare gjorda investeringar blir rationellt utnyttjade. Röbbäcksdalens försöksverksamhet bör så snabbt som möjligt bringas till full aktivitet för att Röbbäcksdalen skall bli det försökscentrum för Norrland på jordbrukets område som riksdagen avsett.

Vad som skiljer utskott och reservanter är således finansieringsfrågan och måhända tidpunkten för arbetets utförande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Jag vill instämma i det yrkande som herr Skagerlund nyss gjorde. Herr Mossberger gjorde emellertid ett par uttalanden, som jag skulle vilja ha en förklaring till. Han frågade om det verkligen var nödvändigt med denna utvidgning med 80 hektar. Sedan man uppfört byggnader och planerat rörelsen i Röbbäcksdalen för ett visst antal djur måste man väl ändå skaffa erforderlig jord? Herr Mossberger undrade vidare om man borde ha köpt 80 hektar mark som var så dålig. Ja, enligt de upplysningar som vi har fått har det inte funnits någon annan mark tillgänglig. Jag vill för övrigt fråga: Hur sköts sådana här angelägenheter, om man inte, innan man bygger, planerar

Ang. anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksförsöksanstalten Röbbäcksdalen och projekterar, ser till att man har mark så att det hela kan fungera?

Herr Mossberger vill inte att detta skall belasta kapitalbudgeten. Täckdikas jorden av sig själv? Arbetet måste ju betalas, och då är det riktigast att kostnaderna får belasta det konto dit de hör. Som all mark tillhörig kronan är även denna mark bokförd under domänverkets markfond. Men är det därför riktigt att domänverket som, enligt vad vi beslutat, skall skötas fullt afärsmässigt, skall belastas för iordningställande av mark till Röbbäcksdalens försöksanstalt? Jag kan inte finna det riktigt. Om vi har sagt a när det gäller Röbbäcksdalen måste vi även säga b och se till att försöksanstalten får erforderlig mark och att denna sätts i sådant skick att anstalten kan fungera.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Det är riktigt att jorden inte täckdikar sig själv. Men här är det ju domänverket som förvaltar denna jord och som sedan utarrenderar den till lantbrukshögskolan. Det är ungefär detsamma som om herr Skärman ägde en gård. Då blir det ju i realiteten herr Skärman som står för kostnaderna, även om arrendatorn drar nytta av utförda arbeten.

Motionärerna åberopar 1962 års beslut. Vi skall inte dra upp någon diskussion om detta, men det är felaktigt återgivet i motionen. 1962 års riksdag beslöt en utbyggnad till 50 mjölkkor och 100 tackor jämte ungdjur i stället för som motionärerna nu säger 80 mjölkkor, 300 tackor osv. Denna utbyggnad har tillkommit på annat sätt.

Det sades också i riksdagsbeslutet av 1962 att »därmed synes spörsmålet om marktillskott och nybyggnader för nötkreatursstall kunna skjutas på framtiden». Jag vet inte om motionärerna och utskottsmajoriteten möjligen har gjort en förväxling, ty det var en reservation

som 1962 vann riksdagens bifall, och den förutsåg det antal djur som jag nämnt, nämligen 50 respektive 100. Det är detta som föranlett denna utbyggnad. Det var utskottsmajoriteten som den gången ville ha ett större antal, men riksdagen antog reservationen.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Herr Mossberger menade att det är ungefär detsamma som att jag, om jag ägde jorden, självklart också skall betala för markens istandsättande. Frågan är dock här bara om man skall ta pengarna ur plånboken eller ur portmonnån.

För domänverkets del föreligger det naturligtvis inget behov av att täckdika denna mark, och vi har beslutat att domänverket skall drivas affärsmässigt. Arbetet görs således helt och hållet för försöksanstaltens räkning, och då skall väl också kostnaden därför belasta densamma.

Sådana här motioner från vissa orter — denna om Röbbäcksdalen avgiven av herrar Lundmark och Skoglund — betraktas ofta som bygdemotioner i syfte att gynna den egna hemtrakten. Jag anser inte att man skall se dessa motioner på det sättet. Självklart skall man, om man bygger och lägger ned stora kapitalvärden i byggnader, se till att dessa också kan utnyttjas för det ändamål de är avsedda för. Det kan inte vara riktigt att sköta ett företag på annat sätt.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Det är som jag har sagt tidigare domänverket som förvaltar denna mark, och det är domänverket som skall se till att man täckdikar. Det kommer säkerligen också att ske.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Mossberger* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mossberger* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 61.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av motion om vård av svenska patienter utomlands; och

nr 11, i anledning av motioner om bättre service i bostadsområden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om sekretesskydd för röstlängd

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner om sekretesskydd för röstlängd.

I motionerna I: 409, av herr *Kristiansson, Axel, m. fl.*, samt II: 480, av herr *Jonasson m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag syftande till att efter allmänna val valängderna betraktades som icke offentlig handling och som sådan förvarades å länsstyrelserna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 409 och II: 480.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herr *Sörenson (fp)* och herr *Werner (m)*.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Som motionärer upplever vi väl litet var ibland att vi blir chockade när vi ser hur utskottet har behandlat våra motioner. Jag måste säga att jag blir det i alldeles speciell grad när det gäller konstitutionsutskottets utlåtande nr 15.

Vi brukar i högtidliga sammanhang och kanske också ibland till vardags brösta oss över vår högt stående demokrati och även över våra fria val. Från den utgångspunkten blir man förvånad över att utskottet yrkar avslag på en motion som innehåller ett förslag som, om något, skulle innebära ett ytterligare skydd för medborgarna vid valtillfällen, så till vida att man också, om man så vill, skulle kunna underlåta att rösta utan att det gavs offentlighet åt det.

Vad jag har begärt i denna motion är i korthet att röstlängd, efter vederbörligen förrättat val och sammanräkning, icke skall vara offentlig handling och icke, som nu är fallet, gå tillbaka till valnämndens ordförande och vara tillgänglig för insyn. Det är ju alldeles klart, och jag behöver inte utveckla

det vidare, att det i och med denna insyn ges stora möjligheter att, jag vill kanske inte säga uträna men komma ganska nära, om man vill söka spåra den politiska inställningen eller hemortsrätten hos medborgare som inte röstat.

Utskottet har i sin skrivning varit mycket fåordigt — ibland kan det ju vara bäst. Utskottet hänvisar till tidigare behandling av en likalydande motion år 1964. Jag har inte forskat i tidigare riksdagstryck, och min motion är ingen som helst uppföljning. Den har tillkommit på grund av att människor har vänt sig till mig och talat om dessa problem.

Utskottet refererar nu vad utskottet anförde i sitt utlåtande nr 10 år 1964 med anledning av likalydande motioner i frågan. Utskottet framhöll »att röstlängdens offentlighet var ett uttryck ej allenast för den allmänna offentlighetsgrundsatsen utan även för vallagstiftningens speciella hänsyn. Denna bygger sålunda på grundprincipen, att valförrättning skall vara offentlig, med möjlighet till full insyn från allmänheten men med väl garanterat skydd för valhemligheten i dess förut angivna betydelse. Sålunda sker både röstavgivningen, den preliminära rösträkningen och den slutliga sammanräkningen inför öppna dörrar. Ett led i detta system är, att även röstlängd, som ligger till grund för valet, skall vara offentlig handling. Avsikten med dessa bestämmelser är att skapa starka garantier för förrättade vals äkthet och mot obehöriga förfaranden.»

Jag har läst detta avsnitt flera gånger. Jag har för det första svårt att förstå vissa formuleringar. För det andra förstår jag inte varför man refererar dessa självklarheter, som jag med min motion inte på något sätt har velat komma till livs. Att valen skall vara offentliga, att sammanräkningen skall vara offentlig, att vallängden skall vara offentlig — givetvis fram till den tidpunkt då valförrättning har skett —

allt detta är regler som är väsentliga och som jag inte på något sätt med min motion försökt få någon ändring på.

Jag tycker, herr talman, att utskottet har angripit denna fråga från fel utgångspunkt. Utskottet skulle ha angripit den från den utgångspunkten att medborgarens absoluta integritet är det väsentliga. Från den utgångspunkten måste man komma till ett annat resultat än vad utskottet här kommit till. Då måste man undersöka om det inte är möjligt att på annat sätt förebygga de eventuella men mycket sällan uppkommande situationer då det måhända kan vara nödvändigt att ha tillgång till vallängden också efter ett val. Jag tror att en sådan möjlighet skulle kunna skapas utan att man behöver skicka tillbaka vallängden för full insyn. Det borde vara möjligt för en medborgare att om vallängden exempelvis bevaras på länsstyrelsen vända sig till denna och fråga huruvida vederbörandes egen röst är avprickad. Det finns säkert möjligheter att lösa dessa problem.

Herr talman! Jag kan inte finna annat än att om man verkligen vill ha fullständig garanti för medborgarens integritet i detta sammanhang så borde vallängden efter förrättat val icke vara offentlig handling.

Jag ber av den anledningen att få yrka bifall till motionen.

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Som nyss nämndes behandlades denna fråga 1964, vilket också nämns i reciten till utskottets utlåtande.

Vid det tillfället påpekades kraftigt att röstlängderna hör till de handlingar som bör vara offentliga. Det är att märka att 1964 fanns det sex reservanter. Efter vad jag förstår har det i år inträtt en sinnesförändring. Nu är nämligen hela utskottet utan några reservationer helt ense om offentlighet i det här fallet. Även de som avgivit ett särskilt yttrande har samma uppfattning.

Ang. den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation

Jag vill tillägga att jag har svårt att förstå påståendet att man skulle kunna avläsa den politiska hemvisten för sådana som icke har röstat. Det måste väl bygga på gissningar och ingenting annat. Sådana gissningar kan väl i varje fall inte ha den tyngden att de kan motväga den offentlighetsprincip som vi i så många sammanhang söker slå vakt om.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Det är naturligtvis glädjande för en utskottsordförande att kunna tala för ett enhälligt utskott. Även i en sådan stark ställning borde dock ordföranden kunna använda något argument för att slå ihjäl en motion, vilket han i detta fall inte på något sätt gjorde. Han ville snarast framställa min framstöt som på något sätt reaktionär, vilket väl måste anses vara en mycket underlig tolkning.

Jag håller med utskottsordföranden att man med nuvarande ordning kanske inte direkt kan avläsa den politiska hemvisten för folk som inte röstat. Vi som sitter i denna kammare har dock sysslat så mycket med val att vi vet att det finns människor i vår krets som därest de någon gång icke skulle rösta så innebär detta att de troligen måste ha ändrat sin politiska uppfattning. Det är från medborgarnas synpunkt inte tillfredsställande med en sådan situation, och den är inte heller nödvändig. Såsom jag tidigare sagt finns det möjlighet att ordna det så att man tillgodoser säkerhetssynpunkten att en medborgare själv i efterhand skall kunna kontrollera att hans röst prickats av i vallängden. Jag tycker att vad man här från utskottets sida anför visar mistänksamhet mot de människor som praktiskt har hand om valen, antingen förtroendemännen som sitter i valnämnden eller vederbörande tjänstemän på länsstyrelserna. Denna mistänksamhet anser jag alldeles obefogad.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomma yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motion om utredning angående den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation.

I motionen II: 471, av herr *Antonsson m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle an hålla om skyndsamt utredning av den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation enligt de riktlinjer som angivits i motionen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionen II: 471.

Reservation hade anförts av herrar *Harald Pettersson, Larsson* i Luttra och *Boo* (alla cp), herrar *Sörenson, Richardson, Nelander* och *Strömberg* (alla fp) samt herr *Svenungsson* (m), vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen II: 471 måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om skyndsamt utredning av den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation enligt de riktlinjer som angivits i motionen.

Herr PETERSSON, HARALD, (cp):

Herr talman! Författningsdebatten har hittills huvudsakligen gällt de centrala statsorganen, riksdag och regering. Riksdagen har dock vid skilda tillfällen uttalat att de regionala och lokala organens ställning inom folksty-

Ang. den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation

relsen måste bli föremål för prövning. Vikten av en förstärkning av den regionala demokratis medborgerliga förankring har också med jämna mellanrum understrukits i riksdagen och inte minst i denna kammare. Frågeställningen har vidare gällt uppgiftsfördelningen mellan staten och kommunerna på skilda nivåer. Den statliga länsförvaltningens organisation, länsindelningen, den kommunala självstyrelsens förutsättningar och organisation har varit föremål för riksdagens överläggningar tid efter annan.

I år har väckts en motion som ligger till grund för förevarande utskottsutlåtande. Den mynnar ut i ett krav på att en skyndsamt samlad utredning av den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation skall företas. Utskottsmajoriteten har dock inte varit beredd att tillmötesgå detta yrkande. Man hänvisar till den arbetsgrupp vars tillsättande riksdagen föregående år förordade och utgår från att den kommer att tillsättas inom den närmaste tiden. Detta kan vi emellertid inte vara nöjda med. En reservation har därför fogats till utlåtandet.

Sedan föregående års riksdag behandlade frågan har en del viktiga saker inträffat som man måste observera för att kunna ha en mening i denna fråga. För några månader sedan presenterade länsdemokratiutredningen sitt betänkande »Förvaltning och folkstyre». Där framläggs förslag som i stor utsträckning förtjänar att beaktas. Tanken är att en stor del av de uppgifter som nu handhas av statliga länsmyndigheter skall överföras på landstingen och deras förvaltningar. Länsplaneringsfrågorna är inte minst betydelsefulla i detta sammanhang. Ett förverkligande av denna utrednings förslag skulle innebära att frågor som nu är undandragna medborgerlig kontroll ställs under demokratiskt inflytande. En decentralisering av beslutsfattandet är angelägen, men det räcker inte med att decentralisera till

statliga regionala myndigheter. För att decentraliseringen också skall innebära en vitalisering och en fördjupning av demokratin måste ett politiskt ansvar kunna utkrävas. I arbetet på att skapa en organisation som möjliggör detta utgör länsdemokratiutredningens principförslag en god grund.

Länsdemokratiutredningens förslag står i motsättning till länsförvaltningsutredningens förslag i det betänkande som framlades år 1967 och som är benämnt »Den statliga länsförvaltningen». I detta föreslås bl. a. att beslut i viktiga planeringsfrågor skall fattas av landshövding och tio representanter för länets befolkning. Av dessa föreslås att fyra skall utses av Kungl. Maj:t och sex av landstingen. En sådan organisation lämnar mycket övrigt att önska när det gäller en demokratisk förankring. Därför kan knappast länsförvaltningsutredningens betänkande tilldra sig något större intresse i diskussionerna om en fördjupad demokrati på länsplanet.

Här måste också erinras om den senaste tidens aktiviteter beträffande kommunsammanläggningen. Regeringen aktualiserade ju i höstas frågan om ett tvångsmässigt sammanförande av de i kommunblocken ingående kommunerna till storkommuner, och förslag med detta syfte har också aviserats till innevarande års riksdag. Av den departementspromemoria, benämnd »Kommundelningsreformens fullföljande», som sänts ut till kommunerna, landstingen och en del organisationer för yttrande framgår också att regeringen är beredd att överge den frivilliglinje som var den bärande principen när riksdagen fattade sitt beslut år 1962. Detta måste beklagas. Det är av utomordentligt stor betydelse att kommunsammanläggningarna kan ske utan tvång. Genom en tvångslagstiftning riskerar vi att stora värden i den kommunala demokratin spolieras. Man måste allvarligt fråga sig vilka konsekvenserna blir för den samhörighetskänsla som utvecklats i det

Ang. den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation

primärkommunala arbetet vid en sammanläggning som genomföres utan att enighet råder om att en sådan bör komma till stånd. Och vilka följder får den minskade folkrepresentationen för den kommunala demokratin?

Detta är angelägna frågeställningar. Vi bedömer det som mycket viktigt att få dessa frågor besvarade innan åtgärder vidtages. Det uttalande som riksdagen gjorde 1962 utmynnade ju i att en arbetsgrupp satts i verksamhet för att tänka igenom hur den kommunala demokratin inte bara skall bibehållas utan även utvecklas. Det beklagliga är att något resultat ännu icke har redovisats av denna arbetsgrupp.

Frågan om kommunsammanläggningen måste också ses mot bakgrunden av länsdemokratiutredningens förslag. Som motionärer och reservanter framhåller måste man först klargöra uppgiftsfördelningen mellan staten, landstingen och primärkommunerna, innan man överväger att tvinga fram ändringar i den kommunala indelningen.

En skyndsam utredning av den regionala och lokala förvaltningens organisation bör sålunda företas. I de utredningar som jag tidigare nämnt finns mycket värdefullt material som kan användas som underlag för en mera samlad översiktlig utredning. Utredningsarbetet skall förutom på uppgiftsfördelningen naturligtvis inriktas på ett förstärkande av den folkliga självstyrelsen och tryggande av den samhälleliga styrningens medborgerliga förankring.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr SVENUNGSSON (m):

Herr talman! Då jag har anslutit mig till föreliggande reservation vill jag helt instämma i de synpunkter som har anförts av herr Harald Pettersson och som är av väsentlig betydelse vid bedömningen av detta ärende.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Folkpartiets representanter i konstitutionsutskottet har i reservation till utskottets utlåtande ställt sig bakom de krav på utredning av den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation som framförts motionsvis. Då herr Pettersson i Kvänum alldeles nyss redogjort för bakgrunden till motionen och motiven för reservanternas ställningstagande skall jag begränsa mig till ett par påpekanden.

Konstitutionsutskottet förklarade vid förra årets riksdag i yttrande över motioner med liknande syftning, att kommunerna befann sig i ett viktigt utvecklingsskede, att nya framtidsperspektiv öppnats genom »den kommunblocksreform som riksdagen beslöt 1962 och som nu successivt genomförs på frivillighetens väg». Utskottet erinrade om de många utredningarna och framhöll att det fanns ett starkt önskemål om en samordning av utredningsarbetet men ville inte föreslå att en övergripande utredning tillsattes omedelbart. »En sådan åtgärd skulle», heter det i utskottets utlåtande, »ytterligare komplicera utredningsläget.» Det bör observeras att en av de viktigaste utredningarna, nämligen länsdemokratiutredningen, vid det tillfället inte hade avslutat sitt arbete. Man nöjde sig, inte minst av det skälet, med att föreslå tillsättande av en arbetsgrupp med uppgift att »kartlägga arbetsuppgifterna och dra upp riktlinjerna för en samlad översyn av den kommunala demokratin». Det man syftade fram emot var alltså en utredning, en samlad översyn av allt det omfattande utredningsmaterial som presenterats av de många utredningarna.

Denna arbetsgrupp har emellertid inte tillsatts, trots att det nu gått närmare ett år sedan riksdagen fattade sitt en-

Ang. den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation

hälliga beslut. Detta måste, herr talman, betraktas som högst egenartat och anmärkningsvärt. Då vi nu beklagligt nog befinner oss i den situationen att arbetsgruppen inte tillsatts och frågan därmed inte avancerat, finns det all anledning att erinra om det av 1968 års riksdag framförda önskemålet. Det är sålunda inte egentligen någon ny utredning som begärs, eftersom önskemålet om en utredning förelåg redan förra året. Vad arbetsgruppens arbete skulle mynna ut i var ju just en utredning. Vilken utredningsmetodik som kan vara lämpligast i det läge vi nu befinner oss i kan givetvis diskuteras — det väsentliga är att arbetet kommer i gång så snabbt som möjligt.

Jag vill avslutningsvis erinra om att förhållandena nu — närmare ett år sedan riksdagen fattade sitt beslut — är förändrade i åtminstone två väsentliga avseenden; dels genom att regeringen tagit initiativet till att eventuellt tvångsvis genomföra kommunindelningsreformen, dels genom att länsdemokratiutredningen avslutat sitt arbete. De framlagda förslagen är dessutom starkt divergerande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! I frågan om ett utredningskrav för att främja den kommunala demokratin har jag och min partikamrat herr Svenungsson, såsom framgår av utskottets utlåtande, inte riktigt samma uppfattning. Jag tillhör utskottsmajoriteten, medan herr Svenungsson har anslutit sig till reservationen.

Båda har vi säkert samma uppfattning så till vida att vi anser att i den mån så är möjligt skall vi på bästa sätt söka tillvarata de värden som ligger i uttrycket demokrati och kommunal självstyrelse. Vid alla tillfällen kan användas uttrycket demokrati och nästan lika ofta uttrycket kommunal självstyrelse. Men dessa ord och detta uttryck

kan användas så ofta att det ibland kan bli fråga om ett missbruk. Jag betecknar det inte som ett missbruk att använda orden demokrati och kommunal självstyrelse i detta sammanhang, men jag vill påpeka att de används ofta och att missbruk kan förekomma.

Såsom reservanterna redan har sagt har det inte saknats utredningar när det gäller arbetet på länsplanet, som primärkommunerna i hög grad är berörda av. Inte mindre än fyra utredningar är slutförda i detta sammanhang, och vi väntar på resultatet. Dessa fyra utredningar är, vilket redan antytts: länsdemokratiutredningen, länsförvaltningsutredningen, landskontorsutredningen och länsindelningsutredningen.

Därtill kommer, vilket också framhållits av dem som talat för reservationen, att i samband med behandlingen av författningsreformen förra året riksdagen hemställde att det skulle tillkallas en parlamentariskt sammansatt arbetsgrupp, som skulle följa och uppmärksamma vad som händer beträffande den kommunala självstyrelsen och demokratin. Denna arbetsgrupp har inte blivit tillsatt. Efter vad jag kan förstå har regeringen rättigheten att själv bestämma tidpunkten för när en utredning eller arbetsgrupp skall tillsättas. Jag har i varje fall inte vid konstitutionsutskottets dechargebehandling hört talas om att någon anmärkning skall föras fram därför att det dröjt en tid innan regeringen verkställt riksdagens framställning om att en arbetsgrupp vad gäller den kommunala demokratin skall tillsättas. Regeringen och statliga myndigheter har inte alltid så bråttom.

Utskottsmajoriteten har uttalat att den utgår från att denna arbetsgrupp kommer att tillsättas under den närmaste tiden. När det gäller att rädda vad vi vill rädda anser jag att detta uttalande väger tyngre än ett bifall till reservationen och en beställning av en ny utredning skulle göra. Det måste vara en viss ordning i riksdagsarbetet liksom på alla andra områden. Jag fin-

Ang. den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation

ner utskottsmajoritetens förslag vara det mest riktiga i denna fråga i dagens situation.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sveningsson säger att det måste vara en viss ordning i riksdagsarbetet, och vi är väl alla angelägna om att så skall vara fallet. Men om vi tycker att förhållandena inte är riktiga eller att frågorna inte handläggs i enlighet med riksdagens beslut — t. ex. riksdagens beslut 1962 att en arbetsgrupp skulle ta hand om just dessa frågor beträffande utvecklingen av den kommunala demokratin — måste vi göra någonting åt det. När det dessutom är på det sättet att konstitutionsutskottet i fjol föreslog riksdagen och riksdagen fattade beslut om att en utredning skulle ta hand om dessa frågor och sedan Kungl. Maj:t inte behagat tillsätta dessa av riksdagen beslutade utredningar och arbetsgrupper är det, i varje fall för mig, förvånande att herr Sveningsson, som säger sig vara vän av ordning och reda, har den uppfattning han i dag givit uttryck för.

Herr **SVENINGSSON** (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att herr Harald Pettersson har rätt att hävda sin mening och framföra sina synpunkter. Han är också, förmodar jag, vän av god ordning. Det är väl bara det att uppfattningarna här skiljer sig. Jag kan tänka mig att det, om reservationen mot förmodan blir bifallen, även då kan dröja ett bra tag innan en utredning blir tillsatt.

Jag vill ännu en gång säga att jag anser att det ställningstagande som utskottet här har gjort bäst främjar den sak som vi vill främja.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! När det talas om ordning kanske vi skall komma till ordningen. Vi skall komma ihåg vad utskottet skrev 1968, nämligen att denna arbetsgrupp skulle tillsättas för att man skulle få fram de problemställningar som skulle vara föremål för denna utredning, syftande till en fördjupning av den kommunala demokratin. Men man sade samtidigt att man inte kunde börja arbetet förrän bl. a. länsdemokratiutredningen var färdig. Dessutom sade man att man skulle göra det i samband med beslutet om den partiella författningsreformen. Jag skulle egentligen inte behöva erinra om att det definitiva beslutet om den partiella författningsreformen fattades bara för några veckor sedan. Man bör alltså tänka på det när man talar om denna sak — annars är man avgjort ute i ogjort väder.

Det torde också vara känt att kommunikationsministern svarade på en interpellation i andra kammaren den 13 mars. Han sade att riksdagen har uttalat önskemål om att det i anslutning till författningsbeslutet skall vidtas förberedelser för en genomgripande översyn av den kommunala demokratins problem. Han meddelar att han inom kort kommer att ta upp dessa frågor till övervägande med företrädare för de politiska partierna och kommunförbunden. Denna diskussion skall alltså föregå utformningen av direktiven. Man kan alltså säga att regeringen är i färd med att effektuera de önskemål som har uttryckts av utskottet och som har accepterats av riksdagen. Några försynelser har det alltså inte varit fråga om.

Beträffande kommunindelningsfrågan vet herr Harald Pettersson lika väl som jag att en proposition i den frågan är aviserad. Det blir väl tillfälle att behandla de problem, som herr Pettersson nu tar upp, i samband med behandlingen av denna proposition. I annat fall är man väl också i viss mån ute i ogjort väder — för att inte säga att man pratar i luften.

Ang. den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation

Herr talman! Med stöd av vad utskottet här har framhållit ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Att utskottets ärade ordförande företräder den mening som han här har givit till känna är mycket förståeligt, då han också representerar regeringspartiet.

Låt mig bara säga att denna reservation också är ett uttryck för den allmänna missbelåtenhet som i varje fall vi inom centerpartiet känner — det har också visat sig att folkpartiet hyser samma mening — med det sätt på vilket regeringen under lång tid har hanterat denna fråga. Det är ju intressant, och vi skall naturligtvis med mycket stort intresse ta del av vad Kungl. Maj:t kommer att föreslå i sin proposition. Men vad propositionen kommer att innehålla är ju inte känt för oppositionen, däremot är det kanske känt för regeringspartiet. Det är den stora skillnaden.

Om kammarens ärade ledamöter är intresserade av dessa frågor och tänker på utredningsarbetets uppläggning — man har först tagit upp frågan om länsindelningen innan man över huvud taget har tillsatt någon utredning beträffande en vidgad länsdemokrati — måste väl ledamöterna finna att detta är ett ganska talande exempel på hur man inom regeringen och jag skulle tro också inom det socialdemokratiska partiet ser på dessa frågor. Jag erinrade om 1962 års beslut, ett beslut som fattades i ganska stor enighet. Denna berodde på att man med 1962 års beslut uttryckligen avsåg att vi under denna tid skulle ha fått i varje fall förslag som hade visat på vilket sätt som den kommunala demokratin, inte minst på det primärkommunala planet, kunde utvecklas. Här upplever vi nu en period, där det praktiskt taget inte hänt något på området. Vad som hänt under året och vad som hände omedelbart efter valet i

höstas var att man aviserade om tvånget för kommunerna att gå samman och bilda storkommuner, vilket vi bestämde om 1962. Detta beslut, som nu skall föreläggas riksdagen, står i direkt strid med 1962 års riksdagsbeslut. Vi hade kunnat stimulera och säkerligen på frivillighetens väg kunnat få en betydligt snabbare kommunsammanslagning om vi hade angripit hela problemet från det håll som det måste angripas från.

Herr **RICHARDSON** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Konstitutionsutskottets ordförande förklarade att skälet till att arbetsgruppen inte tillsatts är att den partiella författningsreformen inte antagits definitivt förrän i år. Jag tror inte att det är det verkliga skälet. Annars kan man fråga sig: Varför skulle riksdagen fatta detta beslut innan riksdagen beslutat om författningsreformen? Läser man konstitutionsutskottets utlåtande från förra året får man en annan uppfattning. Där sägs att det är ett starkt önskemål att få till stånd en samordning av utredningsarbetet på det regionala planet. Men utskottet säger sig inte kunna föreslå en övergripande utredning av den kommunala demokratis problem omedelbart. En sådan åtgärd skulle ytterligare komplicera utredningsarbetet säger man. Men förberedelserna för ett större initiativ måste också ägnas betydande omsorg. Det är angeläget att förberedelserna sätts i gång, och det är dessa förberedelser som jag har efterlyst här.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag finner att herr Richardson läser det där galet. Förberedelserna för detta arbete pågår och förutsättningen är att man skall tillsätta en utredning så snabbt som möjligt. Då kommer efter vad jag förstår detta problem att tas upp, och alla politiska

Ang. den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation

partier och kommunförbunden har tillfälle att redovisa vilka spörsmål som skall ägnas uppmärksamhet. Dit hör förskjutningen i den kommunala demokratin.

Det verkar som om herr Pettersson skulle göra gällande att vårt parti inte skulle ha något intresse av de här frågorna. Jag vill ha sagt — och jag kan hänvisa till den erfarenhet som ligger bakom oss — att vi kanske är lika intresserade för den här frågan som centerpartiet är. Går man tillbaka i historien skulle man rent av kunna få den uppfattningen att vi har ett större intresse.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag har den bestämda uppfattningen att majoritetspartiet — som konstitutionsutskottets ordförande säger — var mycket starkt intresserat för dessa frågor, men jag undrar hur det ligger till för närvarande. För ett par år sedan fick vi en skrivelse från kommunikationsdepartementet vari man gav några anvisningar till oss som sysslar med planering på länsplanet. Man sade där klart ifrån att när länsdemokratiutredningen var färdig, då skulle vi ta itu med frågan om kompetensfördelningen mellan primärkommuner, landsting och stat. På denna utredning skulle följa en ny utredning. Sedan viftades det med — det har kanske avblåsts, men jag är inte säker — att vi också skulle få en specialutredning om länsparlamentarismen. Jag är inte säker på att man är lika mycket inställd på det nu som man var tidigare. De antydningar som lämnats senare är litet obestämdare.

Kvar står att innan man får frågan om kompetensfördelningen framförd, innan den saken är ens påbörjad — det är dock en sak som centerpartiet yrkat på sedan 1961, i en massmotion i båda kamrarna, om jag inte missminner mig — aviserar man en proposition som torde syfta till tvångssammanläggning av

kommuner. Man skapar med andra ord formatet på kommunerna först, och sedan fördelas kompetensen. Jag tycker det hade varit något naturligare att skära till kommunerna i enlighet med uppgifterna.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på en rätt egenartad sak. Man konstaterar att vi fått en länsindelningsutredning. Såvitt jag förstår kommer den att avvecklas i det man vidtar en del mindre justeringar. Det blir inte alls den genomgripande reform som utredningen syftade till, utan det hela kommer att få betydligt blygsammare och mindre genomgripande form. Jag tror att detta är klokt och bra, men jag konstaterar att det är en metodik som man tillämpar när man ställs inför ett problem — först en jättelik uppläggning, en plan för en genomgripande reform, och sedan avveckling i form av något mindre.

Efter länsdemokratiutredningen är det min uppfattning att det är riktigt som konstitutionsutskottets ordförande sade, att det fanns ett mycket stort intresse för denna utredning en gång i tiden, även från socialdemokratiskt håll. Men jag undrar om inte den socialdemokratiska valmelodin nästa år kommer att bli ungefärligen den, att man spelar ut primärkommunerna mot landstingen och på det sättet räddar centralbyråkratins och länsadministrationens grepp över frågorna. Man åstadkommer en söndring mellan de två kommunala kategorierna. På det sättet återstår ganska litet av länsdemokratin. Jag har den uppfattningen att man från centralbyråkratiskt håll lättare kan komma till rätta med något större kommuner genom lämplig behandling än om man verkligen genomförde en reform som skapade länsparlament och en stark lokal förankring för medborgerlig medverkan. I grund och botten, herr Georg Pettersson, går den reservation, som herr Harald Pettersson har talat för, på det hela taget ut på att vi så småningom kommer att få veta vad oppositionen nu

Ang. den regionala och lokala förvaltningens uppgifter och organisation

begär, dvs. först att klara uppgiftsfördelningen mellan stat, landsting och primärkommun, därefter avväga utformningen av den kommunala organisationen och slutligen pröva ändringar i den kommunala och regionala indelningen. Den kommunala och regionala indelningen kommer nog först, men därefter fullföljs säkerligen det schema som är angivet i reservationen. När det blir något av dessa aviserade utredningar vill jag inte yttra mig om.

Jag kommer att rösta för reservationen därför att den syftar till en samlad lösning. Jag är annars rädd för att vi får stora partiella utredningar på dessa områden, som gör det ännu svårare att komma någon vart. Jag har klart för mig att om vi under en lång utredningstid — alla utredningar behöver ju inte ta så lång tid som författningsutredningen — vill få något bättre och mer folkliga förhållanden på länsplanet, lär vi bli tvungna att gå de partiella reformernas väg i avvaktan på att föreslagna utredningar blir färdiga. När dessa utredningar presenteras tror jag att Kungl. Maj:t, vilka som än är i regeringen, får ganska litet intresse för att uppmuntra lokala nyanseringar beträffande tillämpningen av utredningarna. Jag har en stark känsla av att socialdemokraterna efter det senaste valet har bestämt sig för att inte släppa fram alltför mycket av länsparlamentarism.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Detta är en besvärlig fråga särskilt som det är så många utredningar som arbetar med den. Det är kanske något underligt för oss som var med om 1962 års beslut att nu uppmanas att med glatt mod avvakta en proposition, som av allt att döma går stic i stäv med det tidigare beslutet.

Det var, herr talman, egentligen en annan del av historieskrivningen som jag vill be kammaren ägna uppmärksamhet ett ögonblick. Majoriteten bak-

om konstitutionsutskottets utlåtande påpekar att den arbetsgrupp som riksdagen har förordat ännu inte tillsatts. Utskottet utgår från att så sker inom den närmaste tiden. Utskottets ordförande har upplyst oss om att vi kan vänta att arbetsgruppen tillsätts inom den närmaste tiden. Herr Sveningsson har sagt att det får vara någon ordning och reda i riksdagsarbetet. Jag konstaterar då att man har blivit mera anspråkslös i år än förra året. Till herr Richardson har sagts — när han klagade över att det nu har gått närmare ett år utan att den grupp som man begärt har tillsatts — att han skulle ta det lugnt. Man kan inte få en arbetsgrupp tillsatt så snabbt som han tänkt sig.

Ser man på konstitutionsutskottets betänkande från förra året kan man konstatera att utskottet där skrivit om hur sakerna framskridit. Utskottet säger: »Vid ställningstagandet till de nu åter framförda utredningskraven är läget ytterligare förändrat jämfört med förra året. Det pågående utredningsarbetet har nu hunnit till ett avgörande skede.» Sedan heter det: »Utgångsläget för utskottets prövning, vilken för övrigt förutskickades i förra årets utlåtande, är sålunda gynnsammare än vid föregående tillfällen.» Går man längre fram i betänkandet heter det: »Utskottet utgick vid sina nämnda ställningstaganden 1966 och 1967 från att en sådan större översyn av den kommunala demokratis problem som motionerna åsyftade måste komma till stånd och att det närmast gällde att välja den rätta tidpunkten för ett sådant initiativ. Denna var enligt utskottets mening inte inne förrän det pågående utredningsarbetet, som delvis är av grundläggande natur, förts längre. Både utredningarnas framskridande och den partiella författningsreformen talar i dag för att en sådan samlad översyn som här åsyftas bör komma till stånd inom kort.»

Där talar man alltså inte om »inom den närmaste tiden» utan om »inom

Ang. investeringsplanen för kommunikationsverken m. m.

kort». Är det »inom kort», herr Georg Pettersson, när man väntat över ett år på att riksdagens begäran skall verkställas? Är verkligen herr Sveningsson nöjd med denna ordning och arbetstakt?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Richardson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Harald*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 37.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motion om stärkande av riksdagens kontrollmakt i en ny författning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1969/70 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1**Ang. investeringsplanen för kommunikationsverken m. m.**

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t, enligt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1969, lämnat en sammanfattande redogörelse för kommunikationsverkens investeringar, avseende postverkets, televerkets, statens järnvägars och luftfartsverkets fonder samt statens vägverks förrådsfond och sjöfartsverkets fond. Den totala investeringsomslutningen under berörda fonder hade under budgetåret 1968/69 beräknats uppgå till 1 145,0 miljoner kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 375, av fröken *Lundbeck*, och II: 713, av herr *Oskarson m. fl.*,

dels ock de likalydande motionerna I: 628, av herr *Sveningsson*, och II: 714, av herr *Petersson* i Gäddvik.

I motionerna I: 628 och II: 714 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att för budgetåret 1969/70 till Posthus, Teleanläggningar, Järnvägar, Flygplatser,

Ang. investeringsplanen för kommunikationsverken m. m.

Vägmaskiner, Sjöfartsmateriel m. m. avvisa ett investeringsanslag om 1 091,2 miljoner kronor — ett i förhållande till departemenschefens förslag 50 miljoner kronor lägre belopp.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 628 och II: 714 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i punkten anført beträffande investeringsplan för kommunikationsverken m. m.,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 375 och II: 713.

Vid punkten hade reservation avgivits, beträffande viss minskning av investeringsanslagen, av herrar *Ottosson* (m), *Strandberg* (m), *Bohman* (m) och *Cassel* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 628 och II: 714 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anført beträffande investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Alltsedan budgetåret 1963/64 har vi tillämpat den redovisningsprincipen, att de olika anslagen, i vad avser kommunikationsverkens investeringar, under varje kapitalfond har sammanslagits till ett kollektivanslag. Mot den principen, herr talman, har vi från vårt parti aldrig riktat någon kritik. Den nämnda principen innebär också att utöver ramen en viss marginal skulle finnas tillgänglig för att, som det heter, möjliggöra en av konjunkturmässiga eller eljest av särskilda skäl påkallad höjning av medelsförbrukningen under löpande budgetår.

Herr talman! Vi har heller aldrig haft annat än ett instämmande att göra även i den principiella frågan.

Sedan denna princip för flera år sedan infördes har Kungl. Maj:t varje år lagt en marginal på cirka 10 procent på respektive kollektivanslag. Under årens lopp har vi från förutvarande högerpartiets, numera moderata samlingspartiets sida många gånger haft avvikande mening då det gäller den procentuella storleken av denna marginal. Jag vill erinra om att vi några år tidigare gick så långt att vi i motioner skar bort hela den tioprocentiga ramen, under det att vi för exempelvis ett år sedan avstod från att över huvud taget föreslå några besparingar på de då föreslagna cirka 10 procenten. Vi gjorde det med hänsyn till den konjunkturbedömning som ändå måste läggas till grund för ett ställningstagande till marginalens storlek.

Vi har i år inte på någon punkt gått emot själva investeringsramen som sådan på respektive kollektivanslag, men med den konjunkturbedömning som vi i år ansett oss ha skäl att göra, har vi frågat oss om det skall vara nödvändigt att belasta budgeten med så stor marginal som hela 10 procent. Skulle man helt instämma i finansministerns bedömningar ur konjunktursynpunkt kan man kanske ifrågasätta om det över huvud taget skulle behövas någon marginal i år. Nu har vi nöjt oss med att säga att marginalen, som i statsverkspropositionen ändå är så stor som 10 procent, dvs. i runt tal 100 miljoner kronor, kanske är litet för stor. Vi har sagt att det borde kunna räcka med ungefär 5 procent. Därför har vi i en motion visat på en besparingsmöjlighet i budgeten på i runt tal 50 miljoner kronor. Det är detta, herr talman, som återfinns i reservationen, till vilken jag med detta korta anförande ber att få yrka bifall.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Den form för anslagsredovisning med en marginal av 10 procent som vi nu tillämpar beslöts

Ang. investeringsplanen för kommunikationsverken m. m.

1962, och den började tillämpas budgetåret 1963/64. Sedan har den använts hela tiden, och jag tror man utan tvekan kan säga att erfarenheterna varit goda. Det finns ingen anledning att ändra på denna form av redovisning, utan den bör i fortsättningen tillämpas på samma sätt.

Därutöver anser jag det vara viktigt att notera en del synpunkter på herr Strandbergs yttrande i fråga om moderata samlingspartiets inställning. Första gången beslut fattades rådde ingen opposition mot denna form av redovisning, utan då genomfördes den enhälligt. Sedan har moderata samlingspartiet haft litet olika uppfattningar härom: Vid ett tillfälle skulle 10 procent bort helt och hållet, förra året motionerade man inte alls, och i år har man tänkt sig en annan form av redovisning och talar om ett avrundat belopp av 50 miljoner kronor, vilket innebär fyra till fem procents minskning.

Jag tycker inte man kan finna någon genomtänkt klar linje här, som kan övertyga oss om att denna form av redovisning skulle vara bättre.

Jag anser därför, herr talman, att den nuvarande formen för redovisning bör tillämpas även i fortsättningen med hänsyn till det goda resultat den givit.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Jag hade hoppats att herr Bengtson av mitt första inlägg skulle ha förstått att vi är helt ense om principerna både vad gäller själva kollektivanslutningssystemet och marginalsystemet. Herr Bengtson måste väl ändå gå med på att konjunkturbedömningarna skiftar år från år. Vilken marginal som skall tilläggas enligt 1962 års riksdagsbeslut är klart hänförlig till att man av konjunkturmässiga eller eljest särskilda skäl kan behöva ha medel till förfogande. Det är den punk-

ten vi har att diskutera. Herr Bengtson bedömer tydligen konjunkturutvecklingen som identiskt lika från 1962 år från år. Det gör icke vi.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Strandberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9 punkten 1 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Strandberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Om elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora

Ja — 87;

Nej — 18.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i mom. 2.

Punkterna 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 4*Om elektrifiering av järnvägslinjen
Borlänge—Mora

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för budgetåret 1969/70 under statens järnvägars fond anvisa i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1969 angivet investeringsanslag av 382 200 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 7, av herr *Andersson, Axel, m. fl.*, och II: 8, av herr *Jonsson* i Mora *m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 57, av herr *Kaijser*, och II: 66, av fröken *Wetterström m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 118, av herr *Nilsson, Nils*, och herr *Stefanson*, samt II: 218, av herr *Jonsson* i Mora och herr *Boo*,

dels de likalydande motionerna I: 121, av herr *Werner*, och II: 140, av fru *Ryding m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

dels motionen I: 160, av herr *Pettersson, Karl*,

dels motionen I: 201, av herr *Pettersson, Karl*,

dels de likalydande motionerna I: 606, av herr *Jonsson*, och II: 692, av fru *Holmberg*,

dels ock de likalydande motionerna I: 620, av herr *Peterson, Eric, m. fl.*, och II: 697, av herr *Jonsson* i Mora *m. fl.*

I motionerna I: 118 och II: 218 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att

i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte till Järnvägar m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 382 200 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 121 och II: 140, i vad de avsåge järnvägskommunikationerna i Kalmar län,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 118 och II: 218,

4. att riksdagen måtte avslå motionen I: 201,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 7 och II: 8,

6. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 57 och II: 66,

7. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 620 och II: 697,

8. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 606 och II: 692, samt

9. att riksdagen måtte avslå motionen I: 160.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Som statsutskottet anför väcktes även under fjolåret motioner om elektrifiering av bandelen Borlänge—Mora. Motionerna avstyrktes då av utskottet under hänvisning till av statens järnvägar lämnade uppgifter angående en verkställd elektrifieringskalkyl för bandelen i fråga samt under hänvisning till att förhandlingar om ökade virkestransporter pågick.

Utskottet säger nu: »Enligt vad utskottet erfarit har emellertid utvecklingen i olika avseenden inte bedömts bli sådan att en elektrifiering av bandelen f. n. är tillräckligt motiverad. Bl. a. under hänvisning härtill avstyrker utskottet även de nu väckta motionerna i frågan.»

Utan tillgång till erforderliga uppgifter är det svårt att bedöma de eko-

Om elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora

nomiska förhållandena för en elektrifiering nu eller framdeles. Det kan dock finnas anledning till vissa frågeställningar.

Bandelen Stockholm—Mora är elektrifierad fram till Borlänge. Med en utsträckning av elektrifieringen också till Mora skulle man kunna ha genomgående elektriska tåg ända till sluthållplatsen Mora.

De två dieseldrivna tåg som anskaffats för den genomgående trafiken — Dalpilen och Siljan — har även de kostat åtskilligt. Om jag inte missar mig är det mellan 20 och 25 miljoner kronor. Trots att bandelen är elektrifierad till Borlänge måste man använda de dieseldrivna tågen också på den största delen av sträckan Stockholm—Mora i stället för att använda den anläggning som finns. Åtskilliga miljoner är nedlagda här, som i varje fall beträffande dessa tåg inte utnyttjas.

Man kan också, som vi har sagt i vår motion, fråga sig hur stora reparationskostnaderna har varit för tåget Siljan.

När det gäller de virkestransporter som kommer att ske från Mora utefter bandelen ned mot havet kan det konstateras att de lok som för närvarande används vid transportererna från Mora mot Borlänge inte har tillräcklig kapacitet för de tunga tågsätt som här skulle komma i fråga. Har SJ lok av den kapaciteten att sätta in, så blir det inte fråga om någon nyanskaffning. Skulle sådana lok behöva anskaffas, blir ju även detta en avsevärd kostnad.

Vidare kan man nog inte helt bortse från de luftföroreningar som förorsakas av de dieseldrivna tågen. Föroreningarna kanske inte är så svåra utefter banan. De är naturligtvis värre vid stationer där växlingar äger rum.

Det är alltså en hel rad ekonomiska problem som den enskilde inte har möjlighet att bedöma. Det finns emellertid anledning att ställa frågan om det inte, nationalekonomiskt sett, vore

ändamålsenligt att elektrifiera även sträckan Borlänge—Mora.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 118 och II: 218.

Häri instämde herr *Carlsson, Eric*, (cp).

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Det kanske finns vissa skäl som talar för en elektrifiering av bandelen Borlänge—Mora. Jag tycker att det är riktigt att frågan kommer upp till debatt och att herr Nils Nilsson redogjort för sin inställning.

Utskottet har emellertid funnit det svårt att rekommendera några åtgärder från riksdagens sida. Vi har fått ta del av uppgifter från en utredning som gjorts, och därav framgår att utredningsmännen inte ansett att man borde ta itu med elektrifiering. Vi finner det inte vara en lämplig form för agerande i denna rätt invecklade sak att riksdagen skulle lägga sig i de överväganden som sker.

Ett bifall till motionerna skulle också bli prejudicerande. Många som önskar en bandel elektrifierad skulle vilja se att den frågan kom under riksdagens behandling. Utskottet finner det litet för besvärligt att sådana frågor löses på det sättet.

Herr talman! Med denna mycket milda motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1 och 2, därefter särskilt rörande mom. 3 samt vidare särskilt avseende mom. 4—9.

På gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt i mom. 1 och 2.

Därefter gjordes i enlighet med de beträffande mom. 3 framkomna yrkan-

Investeringsanslag till sjöfartsverkets fond

dena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 118 och II: 218; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ytterligare bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. 4—9 hemställt.

Punkterna 5—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11

Investeringsanslag till sjöfartsverkets fond

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels under sjöfartsverkets fond för budgetåret 1969/70 anvisa i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1969 angivet investeringsanslag av 29 400 000 kronor, dels medgiva, att sjöfartsstyrelsen finge lämnas i statsrådsprotokollet angivet beställningsbemyndigande.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 611, av herr Nilsson, Ferdinand, och fru Olsson, Elvy, samt II: 688, av herrar Glimnér och Polstam, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om snabbprojektering av en bergkanal Vänern—Västerhavet med 17 meters djup vid lågvattennivå i Vänern, om förslag föranledda härav samt om förslag till snabb utbyggnad av Södertälje kanal,

dels de likalydande motionerna I: 624, av fröken Stenberg m. fl., samt II: 704, av herrar Lothigius och Hedin, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en kompletterande utredning om Göta kanals framtid, där förutom ekonomiska aspekter även miljö-, turist- och rekreationssynpunkter jämte kanalens historiska och kulturella värde måtte beaktas,

dels de likalydande motionerna I: 631, av herr Virgin m. fl., och II: 683, av herr andre vice talmannen Cassel m. fl., i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte I. besluta, att den utbyggnad, som nu borde företagas för Väners förbindelse med Västerhavet, skulle avse Trollhätteleden, II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att statens vattenfallsverk måtte få i uppdrag att, som en första etapp, genomföra fördjupning av leden på sätt som i motionerna angivits,

dels ock motionen II: 383, av fru Ryding m. fl., i vad avsåge hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att i syfte att förbättra kommunikationerna och godstransportmöjligheterna för den värmländska skogs- och verkstadsindustrin förslag enligt alternativet kanalled Vänersborg—Uddevalla skyndsamt måtte utarbetas och föreläggas riksdagen.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte till Sjöfartsmateriel m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 29 400 000 kronor,

2. att riksdagen måtte medgiva, att sjöfartsstyrelsen finge lämnas i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1969 förordnad beställningsbemyndigande,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 611 och II: 688 i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande dels snabbprojektering av en bergkanal Vänern—Västerhavet och förslag till riksdagen föranlett härav, dels utbyggnad av Södertälje kanal,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 631 och II: 683 i vad de avsåge utbyggnad av Trollhätteleden (punkterna I och II i motionerna),

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 624 och II: 704,

6. att riksdagen måtte avslå motionen II: 383 i vad den avsåge skrivelse till

Investeringsanslag till sjöfartsverkets fond

Kungl. Maj:t rörande utbyggnad av en kanalled Vänersborg—Uddevalla.

Herr **STRANDBERG** (m):

Herr talman! Det finns till denna punkt inte någon reservation, inte ens en blank sådan. Jag dristar mig ändå att ta till orda i denna fråga.

Det sades helt nyligen i debatten här i dag, att vi eftersträvade en bra arbetsordning inom riksdagen. Hur har det nu gått till när vi i statsutskottet behandlat sjöfartsverkets fond och i anslutning härtill tagit upp fyra olika motioner till prövning? Dessa fyra motioner berör samtliga frågan om den framtida kanaltrafiken, förbindelserna mellan Vänern och Västerhavet. Nu inträffar följande.

Statsutskottets fjärde avdelning har behandlat frågan, skickat sitt förslag till utlåtande till statsutskottet in pleno, och statsutskottet in pleno har till behandling upptagit punkten 11. Det gjordes tisdagen den 11 mars, dvs. tisdagen i föregående vecka.

Det synnerligen märkliga inträffar nu, att redan dagen därpå — onsdagen den 12 mars — aviserar departementschefen en proposition till april månad rörande bland annat utbyggnad av Trollhätte kanal. Huruvida departementschefen kommer att beröra även Göta kanals västgötadel det vet han inte nu.

Vi har alltså, herr talman, suttit och realbehandlat dessa motioner. Vi har avslagit samtliga, även om skrivningen är positiv. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t snarast möjligt skall förelägga riksdagen beslut i frågan. Vi beslutar det alltså dagen innan departementschefen offentliggör att han i april skall komma med en proposition — en proposition som aldrig tidigare har aviserats till riksdagen — som kommer att behandla just frågan om Trollhätte kanals utbyggnad m. m.

Jag vill uttala mitt erkännande för att vårt sekretariat i statsutskottet har goda förbindelser med departementet

och i alla våra frågor försöker ta reda på hur det verkliga läget är på departementsplanet. Det har gjorts även i denna fråga. Men det skall väl ändå inte behöva vara så i vår arbetsordning, att det uteslutande skall förekomma en kontakt bara åt ena hållet, som innebär att våra utskott skall behöva skicka ut spårhundar till Kungl. Maj:ts kansli för att få reda på vilka förslag herrar statsråd tänker lägga fram i riksdagen. Den möjligheten borde också kunna finnas att man illa snabbt från ett departement till det berörda utskottet aviserar propositioner som man tänker lägga i riksdagen men som vederbörande utskott inte har kännedom om.

Man kan allvarligt börja ifrågasätta vilken metod som skall användas i riksdagens arbete. De motioner som vi här avslår skall ju rätteligen tagas upp till behandling samtidigt med den proposition som nu är aviserad. Jag kan inte finna att vad som nu har skett innebär en rimlig arbetsordning.

Med hänvisning till de skäl som jag har anfört ber jag, herr talman, att få yrka dels bifall till momenten 1 och 2 i utskottets hemställan, dels återremiss till utskottet i fråga om alla under punkten 11 behandlade motioner.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Jag tänker inte på något sätt polemisera mot herr Strandberg utan instämmer till största delen i det han sade. Vad som nu har inträffat är inte något föredömligt förfaringsätt från regeringens sida när det gäller propositioner som regeringen har för avsikt att underställa riksdagen.

Jag har emellertid inte funnit det lämpligt att gå samma väg som herr Strandberg. En återremiss skulle mera innebära en formell behandling. Det heter i utskottsutlåtandet: »Utskottet förutsätter dock att utredningsförslagen, med hänsyn till dessa frågors stora betydelse inte minst för berörda bygder, skyndsamt prövas av Kungl. Maj:t samt

Investeringsanslag till sjöfartsverkets fond

att resultatet härav redovisas för riksdagen.» Till detta kunde jag ju säga att en mycket stor snabbhet ådagalagts, eftersom proposition aviseras nästan omedelbart. Men uppläggningsen är naturligtvis felaktig. Just därför att vi ändå nått fram till det åsyftade resultatet ber jag i alla fall att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag begriper fullständigt att utskottets ledamöter kan tycka att det är förargligt att de föreslagit riksdagen att avslå motioner under hänvisning till att de är under prövning hos Kungl. Maj:t och att sedan meddelande lämnas från Kungl. Maj:t att proposition kommer att framläggas strax därefter. Det är förstäeligt och mänskligt att de reagerar på det sättet. Men är det rimligt att de motioner som berör denna fråga skall slås ihjäl och vägen jämnas för Kungl. Maj:ts proposition med bortseende från dessa motioner?

Jag har en bestämd känsla av att det är onödigt att väcka motionerna en gång till och jag är inte säker på att det är riktigt grundlagsenligt att än en gång behandla avslagna motioner. Enda sättet är nog att återremittera motionerna, om utskottet över huvud taget vill ha rätten att ta initiativ i denna fråga.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Jag kan inte riktigt förstå kravet på återremiss. Jag kan möjligen förstå att det väckt undran att statsutskottets fjärde avdelning, som behandlat dessa frågor, inte fick vetskap om att en proposition skulle komma att framläggas strax efter det att utskottet behandlat denna fråga. Behandlingen i fjärde avdelningen ägde i realiteten rum mer än en vecka innan detta besked gavs. Men ett krav om återremiss eller — vilket Ferdinand Nilsson var inne på — rimligheten i att avslå motionerna är ändå sådana frågor som man inte

har anledning att ta riktigt på allvar i detta sammanhang. I verkligheten innebär Kungl. Maj:ts proposition, såvitt jag kunnat läsa ut av tidningsreferaten, ingenting annat än i huvudsak ett bifall till de väckta motionerna.

Ibland brukar man säga att Kungl. Maj:t är långsam och att det tar tid innan Kungl. Maj:t villfar de önskingar utskotten och riksdagen har. Men i detta fall har det gått mycket snabbt. Vi säger i utlåtandet: »Utskottet förutsätter dock att utredningsförslagen, med hänsyn till dessa frågors stora betydelse inte minst för berörda bygder, skyndsamt prövas av Kungl. Maj:t samt att resultatet härav redovisas för riksdagen.» I detta avseende har Kungl. Maj:t handlat så skyndsamt som det varit möjligt, eftersom propositionen aviserades dagen efter det att statsutskottet behandlat denna fråga.

Jag är inne på samma linje som herr Bengtson och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Jag kan inte acceptera herr Perssons redogörelse. Det är rätt egendomligt om Kungl. Maj:t inte en vecka i förväg skulle veta vilken proposition som skall läggas fram. Det har gjorts en förfrågan av utskottet till departementet om vad som försiggick. Man har inte fått svaret att en proposition skulle komma. Handlingssättet från Kungl. Maj:ts sida är inte vare sig förklarligt eller försvarligt.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Vi behöver inte tvista om huruvida det var en hel vecka innan som vi hade detta ärende uppe till behandling i fjärde avdelningen — det lämnar jag därhän. Vad jag sade i mitt inlägg var att statsutskottet in pleno hade sammanträdde tisdagen den 11 mars och att departementschefen torsdagen den 13 mars talade om att det skulle bli

Investeringsanslag till sjöfartsverkets fond

en proposition i frågan. Nog kunde man åtminstone ha meddelat oss en eller två dagar i förväg, varefter vi i statsutskottets plenum hade kunnat återkalla motionerna till avdelningen för att verkligen behandla dem på det sätt som de skall behandlas på.

Jag kan dela herr Bengtsons farhågor beträffande vilken metod som skall användas i detta läge. Men liksom herr Ferdinand Nilsson har jag en känsla av att man kan börja ifrågasätta om det är rimligt att vi sitter här och avslår motionerna. Inte bifaller vi motionerna — om herr Persson fått den uppfattningen har han läst dåligt. De är ju avstyrkta. Har man nu motionsrätt i anslutning till propositionen i precis samma frågor som riksdagen normalt endast har att enligt grundlagen ta upp till behandling en gång per session? Jag vet inte.

Jag var tveksam och hittade ingen bättre lösning, när jag såg detta underliga förhållande, än att ställa det yrkande som jag ställde nu. Jag har nog ingen orsak att ändra min uppfattning i den frågan.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Jag har inte uttalat mig om vid vilken tidpunkt Kungl. Maj:t var klar över att denna proposition skulle komma. Jag håller med herr Strandberg om att vi behandlade denna fråga den 11 mars och att vi den 13 mars fick meddelande om att det skulle komma en proposition.

Men frågan om en återremiss av motionerna — eller den fråga som herr Ferdinand Nilsson tog upp, huruvida man skulle avslå motionerna nu — kan väl inte ha någon betydelse om man tar hänsyn till realiteterna. Om Kungl. Maj:t som antytts — jag vet bara vad som stått i tidningspressen — framlägger förslag att förbättringsarbeten skall utföras vid de kanaler det nu gäller, blir det precis som man önskade i motionerna. Då har man väl i realiteten

fått bifall till sina krav, och hur man formellt behandlar ärendet har mindre betydelse — det får herr Strandberg hålla med om. Det avgörande för motionärerna måste vara att det blir någonting gjort i detta avseende, och det blir det nu, såvitt jag förstår.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1 och 2 samt därefter särskilt rörande mom. 3—6.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. 1 och 2 hemställt.

I fråga om mom. 3—6, fortsatte herr talmannen, hade yrkats

dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas,

dels ock, av herr *Strandberg*, att kammaren skulle till utskottet återremittera de i momenten angivna motionerna.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Strandberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9 punkten 11 mom. 3—6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Strandberg*s under överläggningen framställda yrkande om återremiss till utskottet av de i momenten angivna motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Strandberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;
Nej — 33.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna andra lagutskottets memorial nr 27, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av motioner angående inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motion om översyn av inkassofirmornas verksamhet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 24 mars till och med den 3 april 1969 för att i Genève leda nedrustningsdelegationens arbete.

Stockholm den 20/3 1969

Alva Myrdal

Till riksdagens första kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsarbetet den 27 och den 28 mars 1969 för att såsom medlem i Sveriges delegation delta i nedrustningskonferensens förhandlingar i Genève.

Stockholm den 21 mars 1969

Torsten Bengtson

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 28, med förslag till miljöskyddslag m. m.;

nr 38, med förslag till lag om pensionstillskott, m. m.;

nr 49, angående utvecklingsarbete rörande utvinning av uran;

nr 59, angående minimibelopp för statligt omställningsbidrag; samt

nr 110, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av motioner om Biafrakonflikten; samt

nr 2, i anledning av motioner angående riktlinjer för utrikespolitiken;

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 37, i anledning av motioner angående bostadsanskaffningslån med statlig garanti till statsanställda;

nr 38, i anledning av motion angående transport av flytande bränsle; samt

nr 39, i anledning av motioner angående försäljning av aktier i statliga företag m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, med anledning av motioner beträffande vissa miljöpolitiska skattefrågor;

nr 19, med anledning av motioner angående tullklareringen av flygplan; samt

nr 20, med anledning av motioner angående frivillig särbeskattning;

Meddelande ang. enkla frågor

bankoutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av motioner angående näringspolitiken; samt

nr 10, i anledning av motioner om utredning angående mindre och medelstora företag;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 20, i anledning av motion om viss översyn av lagar, m. m.;

nr 21, i anledning av motioner om dels förlängd preskriptionstid i vissa fall vid åtal för deklarationsbrott, dels ock åtgärder mot skatteflykt;

nr 22, i anledning av motion om utredning rörande permutation; samt

nr 23, i anledning av motion om skilda avgöranden i brottmål i skuldfrågan och påföljdsfrågan;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av motioner om sänkning av pensionsåldern, m. m.;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående en av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1968 vid dess femtioandra sammanträde antagen rekommendation, m. m.;

nr 22, i anledning av motioner om tillvaratagande av den enskildes rätt vid försäkringsdomstolen;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konvention mellan Sverige och Jugoslavien rörande social trygghet;

nr 24, i anledning av motioner om vidgad rätt för utländsk medborgare till förtidspension och sjukbidrag;

nr 25, i anledning av motioner om ersättning för resa till jourapotek; samt

nr 26, i anledning av motioner om ersättning från den allmänna försäkringen för resekostnader i samband med sjukvård;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av motion angående hyressättningen för inackorderingsrum m. m.;

nr 12, i anledning av motion om återförande till kronan av viss mark, m. m.;

nr 20, i anledning av motioner angående dels översyn av bestämmelserna angående handeln med preventivmedel, dels försäljningen av preventivmedel;

nr 21, i anledning av motion angående jakten på råbock; samt

nr 22, i anledning av motion om tvångsförvaltning av bostadsfastighet i vissa fall;

jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1969/70 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av motioner om utredning angående sjukfrånvaron;

nr 14, i anledning av motioner om avskaffande av ordensväsendet;

nr 15, i anledning av motion om utredning angående äldre personers situation i dagens samhälle; samt

nr 16, i anledning av motion om en samhällelig servicetjänst för barnfamiljer och äldre personer.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen

av herr *Nyman* (fp) till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet: »Anser Herr Statsrådet och chefen för socialdepartementet att belyningsförhållandena vid i synnerhet sociala institutioner för åldringar och synsvaga i allmänhet är tillfredsställande? Om så icke är förhållandet vad avser Herr Statsrådet vidtaga för åtgärder?»; samt

Meddelande ang. enkla frågor

av herr *Karlsson, Ove*, (s) till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet: »Anser Statsrådet att ytterligare åtgärder är erforderliga för att tillse att den äldre och lokalt bundna arbetskraften inte i samma utsträckning som nu sker drabbas av den pågående inskränkningen av beredskapsarbeten?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.10.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Tisdagen den 25 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet den 8—den 11 april. Skäl: deltagande i Handikapputredningens studieresa till Tyskland och Holland.

Stockholm den 25 mars 1969

Joel Sörenson

Vidare upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Tyvär tvingas jag ånyo att med hänvisning till bifogat läkarintyg anhålla om ytterligare ledighet från riksdagsarbetet till och med den 31/5 1969.

Uppsala den 21 mars 1969

Einar Eriksson

På begäran intygas härmed, att riksdagsman *Einar Eriksson* på grund av hjärtinfarkt är sjukskriven i första hand till och med 31/5 1969.

Akademiska sjukhuset, Uppsala, den 21/3 1969

Göran Frilhz

Leg. läkare

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner; och

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1969/70 till skolväsendet jämte motioner.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 102, till Konungen i anledning av motion om stärkande av riksdagens kontrollmakt i en ny författning.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 28, med förslag till miljöskyddslag m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 38, med förslag till lag om pensionstillskott, m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåg lag-

förslagen, till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 49, angående utvecklingsarbete rörande utvinning av uran;

nr 59, angående minimibelopp för statligt omställningsbidrag; samt

nr 110, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 1 och 2, statsutskottets utlåtanden nr 5, 13 och 37—39, bevillningsutskottets betänkan- den nr 18—20, bankoutskottets utlåtanden nr 9 och 10, första lagutskottets utlåtanden nr 19—23, andra lagutskottets utlåtanden nr 20—26, tredje lagutskottets utlåtanden nr 11, 12 och 20—22, jordbruksutskottets utlåtande nr 1 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 13—16.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 45, med förslag till traktorskatteförfordning, m. m.;

nr 46, angående godkännande av avtal om räddning och återsändande av rymdfarare samt återlämnande av föremål som sänts ut i yttre rymden;

nr 48, med förslag om inrättandet av en pressens lånefond m. m.;

nr 53, angående organisationen av statens invandrarverk, m. m.;

nr 55, angående viss tidningsdistribution genom postverket;

nr 56, angående ökade resurser för statlig företagsetablering inom ramen för ett särskilt bolag, m. m.;

nr 58, angående ny organisation av sjöfartsverket, m. m.;

nr 60, angående inrättande av ett statligt aktiebolag för konsultverksamhet på rationaliseringsområdet;

nr 64, angående ändring av avtal den 5 maj 1948 mellan staten och Svensk Interkontinental Lufttrafik AB; samt

nr 80, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1969/70.

Anmäldes Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 68, angående muntligt meddelande enligt 56 § riksdagsordningen.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades, att Kungl. Maj:ts beslutat, att meddelande om Sveriges utrikes- och handelspolitik skulle göras till riksdagen enligt 56 § riksdagsordningen samt förordnat, att meddelandet skulle framföras i andra kammaren av ministern för utrikes ärendena Nilsson och i första kammaren av statsrådet och chefen för handelsdepartementet Lange.

Herr talmannen yttrade, att han i anslutning till den nu föredragna skrivelsen finge tillkännagiva, att enligt överenskommelse med herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet Lange det i skrivelsen avsedda meddelandet komme att lämnas vid morgondagens sammanträde.

På sedermera gjord proposition beslöts att förevarande kungl. skrivelse skulle läggas till handlingarna.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde

dels utrikesutskottets utlåtanden nr 1 och 2 i nu nämnd ordning skulle uppföras närmast före i dag anmälda och bordlagda kungl. propositioner,

dels ock första lagutskottets utlåtande nr 19 skulle sättas närmast före statsutskottets utlåtande nr 5, bankoutskottets utlåtanden nr 9 och 10 i nu nämnd ordning närmast före statsutskottets utlåtande nr 13 samt tredje lagutskottets utlåtande nr 12 närmast före första lagutskottets utlåtande nr 20.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 927, av herr *Andreasson* och herr *Larsson, Thorsten*,

nr 928, av herr *Wallmark*,

nr 929, av herr *Wirtén*, samt

nr 930, av herr *Österdahl*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 16, angående anslag till studiebidrag m. m. för budgetåret 1969/70;

nr 931, av herr *Lundström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 25, med förslag till lag om ändring i föräldrabalken, m. m.;

nr 932, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Sundin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 25, med förslag till lag om ändring i föräldrabalken, m. m.;

nr 933, av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Tistad*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 25, med förslag till lag om ändring i föräldrabalken, m. m.;

nr 934, av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Ernulf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 34, angående godkännande av vissa internationella överenskommelser på den intellektuella äganderättens område;

nr 935, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*,

nr 936, av herr *Kaijser m. fl.*,

nr 937, av herr *Sörenson*, samt

nr 938, av herr *Sörlin m. fl.*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 35, angående vidareutbildning och fördelning av läkare m. m.;

nr 939, av herr *Dahl m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 41, angående stödåtgärder på fiskets område, m. m.;

nr 940, av herr *Kaijser*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 41, angående stödåtgärder på fiskets område, m. m.;

nr 941, av herr *Eskilsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 43, angående veterinärmedicinsk rådgivnings- och laboratorieverksamhet; ävensom

nr 942, av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 43, angående veterinärmedicinsk rådgivnings- och laboratorieverksamhet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.08.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert